

Ion Tornea

Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre RM și UE la un an de la semnare

Biblioteca IDIS „Viitorul”

**Konrad
Adenauer
Stiftung**

**CIVIL SOCIETY.
DIALOGUE FOR PROGRESS**

Această publicație este elaborată de Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” în cadrul proiectului „Societatea civilă. Dialog pentru Progres”, cu susținerea financiară a Comisiei Europene.

Această publicație nu reprezintă punctul de vedere oficial al Comisiei Europene sau al Instituțiilor Uniunii Europene. Comisia Europeană nu poartă responsabilitate pentru conținut.

Opiniile exprimate în acest studiu reflectă poziția experților și nu reprezintă punctul de vedere al instituției finanțatoare.

CUPRINS

1.1. Contextul/Relațiile dintre Republica Moldova și UE	4
1.2. Progrese și restanțe în adaptarea economiei moldovenești la ZLSAC	6
1.3. Aranjamentele instituționale pentru implementarea ZLSAC	10
1.3.1 Aranjamentele instituționale interne	10
1.3.2 Suportul din partea UE.....	11
1.4. Evoluția comerțului dintre UE și Moldova	13
1.4.1 Evoluția comerțului cu UE până la ZLSAC	13
1.4.2 Comerțul cu UE după intrarea provizorie în vigoare a ZLSAC	14
1.5. Cât de bine a valorificat Moldova contingentele tarifare la importul în UE	29
1.6. Cât din producția “interzisă” în Rusia a fost reorientată către UE?	32
1.7. Concluzii	36
1.8. Recomandări:	39
1.8.1 Măsuri de ordin general	39
1.8.2 Măsuri specifice/sectoriale	40
Bibliografie	42

1.1.

Contextul/Relațiile dintre Republica Moldova și UE

Relațiile dintre Republica Moldova și UE sunt ghidate până în prezent de Acordul de Parteneriat și Cooperare, (PCA), semnat în 1994 și intrat în vigoare la 1 iulie 1998 pentru o perioadă de 10 ani (prelungit apoi automat în fiecare an). În cadrul Politicii Europene de Vecinătate (ENP), lansată de către UE în anul 2004, Moldova și UE au adoptat un Plan de Acțiuni, care a fost semnat în februarie 2005. Planul de Acțiuni RM-UE urmărea să aducă valoare adăugată PCA, iar implementarea acestuia a contribuit la armonizarea legislației, normelor și standardelor moldovenești la cele ale UE. În anul 2009, Moldova a fost inclusă în Parteneriatul Estic (EaP), un program inițiat de UE pentru 6 dintre fostele republici sovietice din Estul Europei, menit să pună bazele noilor Acorduri de Asociere cu aceste țări. După ratificarea Acordului de Asociere (AA) dintre UE și Republica Moldova de către toate cele 28 state membre ale UE, PCA și Planul de Acțiuni RM-UE vor fi înlocuite, respectiv, de AA, incluzând și prevederile privind constituirea unei zone de liber schimb aprofundat și cuprinzător (ZLSAC), și Agenda de Asociere.

AA dintre RM și UE, inclusiv acordul privind constituirea ZLSAC, a fost semnat la 27 iunie 2014 și ratificat de către Parlamentul RM la 2 iulie 2014. Anumite prevederi din Acord, inclusiv cele referitoare la constituirea ZLSAC, sunt aplicate provizoriu din data de 1 septembrie 2014. ZLSAC prevede eliminarea mutuală a taxelor vamale pentru produsele industriale și cea mai mare parte a produselor de origine agricolă, liberalizarea pieței serviciilor, precum și eliminarea barierelor tehnice și netarifare în calea comerțului, dar în același timp are în vedere realizarea unor reforme economice profunde pentru armonizarea cadrului legislativ și de reglementare intern cu Aquis-ul comunitar. ZLSAC merge mai departe de scopul PCA, incluzând obstacolele “de după hotar” în calea comerțului liber, suplimentar la eliminarea taxelor vamale, inclusiv în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală, barierelor tehnice în calea comerțului (TBT), măsurilor sanitare și fitosanitare (SPS), investițiilor legate de comerț, fuziunilor, concurenței și ajutorului de stat, achizițiilor publice și standardelor sociale/de mediu. Reamintim, numeroasele studii și analize referitoare la efectele potențiale ale ZLSAC asupra economiei RM indică avantaje și beneficii nete pentru aceasta. Principalele beneficii așteptate în urma creării ZLSAC dintre UE și RM se referă la¹:

¹ Estimări din mai multe analize: (1) Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Georgia and the Republic of Moldova, Ecorys, CASE, 2012; (2) The DCFTA between Moldova and the EU – A Risk Assessment, Jorg Radeke, German Economic Team Moldova, September 2012; (3) Options for a Deep and Comprehensive Free Trade Agreement between Moldova and the EU, by Matthias Luecke, Alex Oprunenco and Valeriu Prohntitchi, Policy Paper 02, May 2011

- Economii pentru importatorii din UE în valoare de 83 milioane € de la eliminarea taxelor vamale (după finalizarea perioadei de tranziție pentru anumite categorii de produse)².
- Majorarea adițională a PIB-ului cu 5,4% până la 6,4% - echivalentul unui an cu creștere economică solidă;
- Creșterea exporturilor cu 11-16%, în timp ce importurile se estimează să crească cu 6-8%, contribuind astfel la reducerea deficitului comercial al țării;
- Sporirea veniturilor la buget cu 1,6% din PIB pe termen scurt și cu 5,2% din PIB pe termen lung, rezultată din creșterea încasărilor din TVA, impozite pe venit și alte taxe, care per total va depăși pierderile de venituri de la eliminarea taxelor vamale (-0,25% din PIB pe termen scurt și -2,6% din PIB pe termen lung);
- Sporirea competitivității produselor moldovenești, ca rezultat al majorării estimate a ISD și redistribuirii capitalului către cele mai competitive sectoare;
- Majorarea venitului național cu 1,3% pe termen scurt și cu 2,4% pe termen lung;
- O previzibilitate mai mare pentru mediul de afaceri.

Într-adevăr, ZLSAC oferă noi oportunități pentru producătorii și exportatorii din R. Moldova, însă materializarea acestora va depinde de abilitatea companiilor moldovenești de a face față competiției produselor din UE atât pe piața europeană, cât și pe cea internă. Competitivitatea în toate sectoarele este astfel de o importanță critică și multe dintre reformele necesare menite să sporească competitivitatea produselor moldovenești au fost asumate către Moldova în cadrul ZLSAC. Actualmente Moldova deține locul 84 în clasamentul Indicelui Global al Competitivității, cu scoruri mai înalte doar în privința prestării serviciilor de sănătate și educație primară. Scorurile cele mai mici țara noastră le înregistrează în privința inovațiilor, dimensiunii pieței, eficienței instituțiilor, sofisticării businessului, dezvoltării

Boxa 1

În timp ce, în cazul produselor agricole (valabil doar pentru produsele vegetale, precum și pentru grăsimile și uleiurile de origine animală și vegetală) Moldova a avut o balanță comercială pozitivă cu țările UE în anul 2014 (+187 milioane €), în cazul produselor industriale deficitul comercial a atins anul trecut 1324 milioane €. În cazul produselor de origine animală, produsele alimentare, băuturilor și tutunului, deficitul balanței comerciale a fost de 62 milioane €. Cel mai mare deficit comercial în cazul produselor industriale a fost consemnat în relația cu produsele minerale - 456 milioane €; echipamentele de transport - 289 milioane €; mașinile, aparatele și echipamentele electrice - 221 milioane €; produsele industriei chimice și a industriilor conexe - 216 milioane €; materialele plastice, cauciucul și articolele din acestea - 117 milioane €. Din produsele industriale, cele mai competitive pe piețele europene par a fi doar articolele de încălțăminte (+39 milioane € balanța comercială); materialele și articolele textile (+36 milioane €); mobila (+17 milioane €).

² The EU-Moldova Deep and Comprehensive Free-Trade Area Reading Guide, the European Commission

pieței financiare și calității infrastructurii. Factorii cei mai problematici pentru derularea afacerilor în Moldova, în conformitate cu raportul competitivității globale ar fi: (1) corupția; (2) instabilitatea politicilor; (3) ineficiența birocrăției guvernamentale; (4) instabilitatea politică; (5) accesul la finanțare; (6) forța de muncă insuficient de pregătită.³ Reformele anti-corupție și administrative; fortificarea capacităților instituțiilor; asigurarea stabilității politicilor sectoriale și de reglementare a mediului de afaceri, respectarea transparenței; asigurarea liberei concurențe și facilitarea comerțului sunt unele dintre elementele cruciale pentru a putea beneficia pe deplin de ZLSAC. Cât de bine a reușit Moldova să valorifice oportunitățile oferite de ZLSAC la 1 an de la semnarea AA, în condițiile descrise, vom încerca să elucidăm în analiza ce urmează. La fel lucrarea de față va încerca să dezvăluie care sunt provocările majore pentru autorități și mediul de afaceri local în valorificarea oportunităților oferite de ZLSAC, dar și care sunt domeniile primordiale de intervenție pentru ca Moldova să poată beneficia din plin de perspectivele oferite de ZLSAC .

1.2.

Progrese și restanțe în adaptarea economiei moldovenești la ZLSAC

În conformitate cu ultimul Raport de țară din cadrul Programului European de Vecinătate (pentru anul 2014), Moldova a realizat anumite progrese în privința reformelor menite să adapteze economia la cerințele ZLSAC. În particular, Comisia Europeană notează progresul în simplificarea și fluidizarea procedurilor vamale, armonizarea reglementărilor tehnice pentru mai multe produse industriale. Conform raportului, Moldova a progresat de asemenea în domeniul standardizării și securității alimentare, alinierii la legislația sanitară și fitosanitară europeană, precum și în întărirea capacității administrative de gestionare a riscurilor de securitate alimentară. Ca exemplu de beneficii tangibile rezultate din aceste progrese, raportul menționează faptul că începând cu noiembrie 2014 Moldova poate exporta în UE icre de pește, în timp ce pregătirile pentru admiterea ouălor pe piața europeană sunt în curs de desfășurare⁴.

Guvernul Moldovei a întreprins de asemenea, conform autorilor raportului, o serie de reforme regulatorii, referitoare la simplificarea procedurilor de inițiere a afacerilor, conectarea la energia electrică și obținerea permisiunilor de construcție, a eliminat dublarea autorităților puterilor centrale și locale, înlăturând reglementările conflictuale și a facilitat lichidarea voluntară a afacerilor. Totuși, raportul menționează că climatul investițional a rămas unul dificil⁵. La fel se menționează că reformele economice de asemenea au întâmpinat dificultăți, în special în așa domenii ca legislația cu

³ Raportul Competitivității Globale 2015-2016 al Forumului Economic Mondial

⁴ EU-Moldova trade, Deep and Comprehensive Free Trade Area factsheet, the European Commission, 2015

privire la investiții și protecția drepturilor de proprietate, fortificarea instituțiilor financiare. În rezultat, Moldova pierde investitori străini, care s-au confruntat cu dificultăți în relația cu serviciul fiscal, oficialii ai serviciului vamal și procuratură, sau cu cazuri de raiding corporativ.

În pofida unui program ambițios de reforme, Moldova a realizat până în prezent doar un progres modest în procesul de modernizarea pro-europeană a țării și, în special în cadrul sectorului public. În particular, guvernul Moldovei a eșuat în tentativa de decentralizare administrativă și nu a înregistrat vre-un succes real în reducerea corupției și reformarea sectorului justiției. Cauzele principale ale unor astfel de performanțe modeste includ, printre altele, lipsa de resurse financiare, rezistența puternică la schimbări din

partea funcționarilor administrației publice, dar și o presiune semnificativă din partea grupărilor politice și economice a căror interese ar putea fi lezate ca rezultat al reformelor propuse⁵. Lipsa progreselor vizibile în reformarea justiției și combaterea corupției are un efect descurajator în primul rând asupra investitorilor străini. Aceștia din ce în ce mai mult ezită să pornească sau să-și extindă afacerile în Moldova, ceea ce la rândul său împiedică apariția unor produse mai competitive (vezi boxa 2).

Lipsa unor efecte vizibile în rezultatul schimbărilor, dar și reformele nepopulare au avut un efect negativ asupra atitudinii populației față de integrarea mai strânsă cu UE. Majoritatea reformelor asumate de guvernul Moldovei nu au depășit etapa legislativă, sau sunt în așteptarea formării bazei instituționale necesare pentru implementare. Aceasta, la rândul său, semnifică faptul că populația foarte rar percepe rezultatele concrete ale reformelor. Sondajele din ultimul timp semnalează o scădere

Boxa 2

Sectoarele, în care Moldova a înregistrat balanță comercială pozitivă cu UE, de rând cu cel de producere a mașinilor, aparatelor și echipamentelor electrice (cu exporturi totale de 184 milioane € anul trecut) sunt reprezentate predominant de întreprinderi cu investiții străine. Necătând la acest fapt, climatul investițional puțin atractiv și protecția slabă a drepturilor de proprietate țin mulți investitori departe de Moldova. Doar în ultimile 2 luni ale anului 2012, conform unui studiu despre progresul reformelor în Moldova, trei investitori majori: compania americană Lear Corporation, Dräxlmaier din Germania și Shan Lian Group din Australia, și-au anulat planurile investiționale în Moldova. În toate cazurile, investitorii au invocat probleme serioase cu Serviciul fiscal și oficialii vamali ca motiv pentru decizia lor. Ca rezultat, Moldova a pierdut doar în anul 2012 până la 60 milioane € sub formă de investiții, sau 25% din totalul ISD pentru acel an. În 2014, compania germană Leoni de asemenea a renunțat la planurile sale de a investi într-o uzină cu 5 mii de locuri de muncă, prezumtiv din cauza unor motive de corupție la nivel înalt. În ciuda avansului din anul curent în clasaamentul Doing Business (de pe locul 63 până pe locul 52), Moldova rămâne cea mai slabă performeră în Europe la atragerea ISD (măsurat ca stocul ISD per capita, numărul și valoarea proiectelor ISD atrase), în conformitate cu datele UNCTAD.

⁵ http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=40361&id_type=1&lang_id=450

clară a nivelului de suport public pentru aderarea la UE. În Noiembrie 2013, înainte de parafarea AA cu UE, aproape 45% din populația RM era în favoarea aderării la UE, în timp ce pentru aderarea la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan se exprimau 43% din respondenți. Sondajele efectuate mai recent arată că în cadrul unui eventual referendum referitor la aderarea la UE, doar 32% din populație ar vota pentru, în timp ce 50% ar opta în favoarea Uniunii Vamale⁷.

Această situație atestă de asemenea și o lipsă a unei campanii de informare ample și eficiente, care ar ridica nivelul conștientizării publice referitoare la beneficiile de la aderarea la UE. Mult mai important însă, aceasta semnifică că Moldova încă nu a efectuat reformele structurale și economice necesare care ar aduce schimbarea reală în țară. Procesul de transformare sistemică a este încă în desfășurare cu progrese neuniforme. Reformele structurale și întărirea instituțiilor de stat sunt singurele garanții ale schimbării sistemice în Moldova. Aceasta deoarece schimbarea necesită o bază instituțională matură și o administrație publică progresistă, fiecare dintre acestea aflându-se doar la etapa inițială de creare.

Progresul lent al reformelor a influențat, după cum vom vedea în continuare, abilitatea businessului moldovenesc de a beneficia mai mult de pe urma liberalizării comerțului cu bunuri cu UE în primul an de intrare în vigoare a ZLSAC. Deficiențele sectoriale majore care rămân a fi rezolvate, pentru ca producătorii și exportatorii moldoveni să poată beneficia pe deplin de oportunitățile deschise ZLSAC și pentru ca schimbările să poată deveni mai vizibile, pot fi definite în general, ca fiind următoarele:

- Întârzieri în armonizarea legislației interne la directivele europene (în domeniul securității alimentare, supravegherii pieții, standardizării și metrologiei, acreditării și evaluării conformității, transporturilor, sectorului financiar, achizițiilor publice, mediului înconjurător, sănătății, energetic, etc.).
- Neimplementarea corespunzătoare sau aplicarea selectivă a unor prevederi deja armonizate (mai ales în domeniul concurenței și ajutorului de stat);
- Diferențele în cerințele referitoare la specificațiile tehnice pentru produse sau în cerințele față de testarea/certificarea acestora, dintre R. Moldova și UE, împiedică comerțul cu aceste produse. Aceasta se produce din cauza lipsei armonizării și a implementării reglementărilor care să elimine diferențele respective;
- Neadaptarea standardelor UE sau a celor internaționale și neaplicarea acestora în procesul de evaluare a conformității, pentru a proba conformitatea produselor ce fac obiectul schimburilor comerciale dintre RM și UE, cu reglementările corespunzătoare. Acest lucru se produce nu doar din „vina” autorităților. Din cauza nepregătirii producătorilor autohtoni de a implementa noile standarde, aceștia le percep deseori ca o povară și un cost suplimentar și chiar solicită autorităților amânarea obligativității noilor standarde. Unii preferă să se orienteze mai degrabă spre țările terțe, unde cerințele referitoare

⁷ Institutul de Politici Publice, Barometrul Opiniei Publice , Noiembrie 2013 și Aprilie 2015, <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156>

la standarde nu sunt atât de stricte (în special spre țările arabe), decât să implementeze standardele europene sau internaționale;

- Capacitățile instituționale limitate ale organelor de stat de a armoniza legislația și cadrul de reglementare intern la acquis-ul comunitar, dar și de a implementa prevederile armonizate (neimplementarea directivelor europene deja transpuse);
- Absența unei planificări strategice a procesului de implementare a ZLSAC;
- Lipsa independenței și interferențele politice în activitatea regulatorilor din diferite domenii de multe ori de asemenea conduce la întârzieri în procesul de conformare cu prevederile ZLSAC;
- Lipsa unui mecanism de urmărire continuă a modificărilor în legislația europeană și de transmitere a necesităților de ajustare corespunzătoare în legislația RM;
- Nerecunoașterea pe plan internațional a organismului național de acreditare;
- Lipsa unui Acord de recunoaștere mutuală, așa ca Acordul privind evaluarea conformității și acceptarea produselor industriale (ACAA), care să permită, în particular, schimburi comerciale bilaterale dintre RM și UE fără o evaluare suplimentară a conformității;
- Lipsa capacităților de bază și a structurilor instituționale în cadrul organismelor naționale din domeniul infrastructurii calității;
- Absența unui cadru legislativ stabil și compatibil pe plan internațional pentru supravegherea pieței;
- Lipsa unei conexiuni complete dintre autoritățile vamale și cele de control la frontieră cu autoritățile de supraveghere a pieței;
- Absența unor capacități de bază și a structurilor instituționale în cadrul organismelor naționale de supraveghere a pieței;
- Accesul limitat, sau în multe cazuri absența completă a accesului la sursele externe accesibile de finanțare pentru companiile din RM, în special pentru adaptarea la standardele UE;
- Absența unor servicii accesibile și ținute de dezvoltare a businessului, pentru sectorul întreprinderilor locale, și în special IMM;
- Lipsa sau accesul limitat la infrastructura specifică de afaceri, așa ca incubatoarele de business, servicii de business pentru companii;
- Lipsa sau accesul limitat la măsurile specifice de suport pentru export pentru companii;
- Absența unor măsuri specifice profesionale de suport pentru atragerea investițiilor, în special pentru potențialii investitori străini;
- Impactul limitat la nivel de competitivitate al programelor de informare cu privire la ZLSAC pentru grupurile țintă specifice, așa ca asociațiile de afaceri sau companii concrete, populație în general;
- Eficiența redusă a feedback-ului obținut de pe urma unor astfel de programe de informare pentru comitetele comune RM-UE sau pentru organismele de consultare pe marginea ZLSAC din cauza lipsei unui mecanism de colectare și transmitere a punctului de vedere/doleanțelor companiilor și asociațiilor de afaceri.

1.3.

Aranjamentele instituționale pentru implementarea ZLSAC

1.3.1. Aranjamentele instituționale interne

Integrarea europeană a reprezentat, începând cu anul 2005 o prioritate a politicii interne și externe a guvernului RM. Acesta este fidel principiilor Parteneriatului Estic de asociere politică și integrare economică mai strânsă. Dezideratele respective au fost incluse în Programul de activitate a Guvernului pentru anii 2015-2018 și Strategia Națională de Dezvoltare („Moldova 2020”), ambele fiind aliniate strâns cu obiectivele și acțiunile conținute în AA și Agenda de Asociere. În cadrul arhitecturii guvernamentale moldovenești există o serie de autorități și instituții responsabile pentru elaborarea politicilor și implementarea prevederilor referitoare la ZLSAC. Cancelaria de Stat este responsabilă pentru gestionarea și coordonarea întregului proces de reforme în Moldova. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene (MAEIE) coordonează întregul proces de implementare a AA. Ministerul Economiei, la rândul său, coordonează implementarea ZLSAC, jucând un rol similar la nivelul ZLSAC. Pentru a facilita coordonarea implementării ZLSAC, Ministerul Economiei a creat mai multe grupuri de lucru inter-ministeriale (GL), în scopul coordonării implementării ZLSAC:

1. GL privind accesul pe piață al mărfurilor, administrarea vamală și regulile de origine;
2. GL privind barierele tehnice în calea comerțului, infrastructura calității, supravegherea pieții și măsurile sanitare și fitosanitare;
3. GL privind comerțul cu serviciile și libera circulație a capitalului;
4. GL privind achizițiile publice, concurența și drepturile de proprietate intelectuală;
5. GL ad-hoc privind transparența și soluționarea litigiilor;
6. GL pentru dialog cu societatea civilă.

Coordonarea cu alte ministere, agenții sau instituții subordonate altor ministere, implicate în implementarea prevederilor ZLSAC, are loc prin intermediul acestor GL. Reformele necesare pentru implementarea prevederilor ZLSAC, la rândul lor, se conțin în Agenda de Asociere și textul nemijlocit al AA. Pentru a facilita procesul de implementare a acestora, Guvernul RM a aprobat în anul 2014 Foaia de Parcurș privind Ameliorarea Competitivității (Hotărârea Guvernului nr. 4 din 14 ianuarie 2014) și Planul Național de Acțiuni (PNA) pentru implementarea AA dintre RM și UE (HG nr. 808 din 07 octombrie 2014) pentru anii 2014-2016. Aceste două HG acordă Minis-

terului Economiei (ME) responsabilități de coordonare a implementării Foii de Parcurș privind Ameliorarea Competitivității și Titlului V a AA privind constituirea ZLSAC. MAEIE îi sunt atribuite responsabilități de coordonare generală a implementării AA.

Foaia de Parcurș privind Ameliorarea Competitivității cuprinde reformele necesare pentru ridicarea competitivității țării (în domenii așa ca resursele umane; infrastructura; infrastructura calității; societatea informațională; administrația publică; facilitarea vamală și a comerțului; administrarea fiscală și impozitarea; știința, tehnologia/cercetarea și dezvoltarea, competiția). În ultimul său capitol, Foaia de Parcurș încorporează lista cu Directivele (actele) UE ce urmează a fi armonizate în legislația națională în conformitate cu AA/ZLSAC. Competitivitatea sporită a economiei moldovenești, în conformitate cu Foaia de Parcurș, va permite acesteia să beneficieze de pe urma oportunităților oferite de ZLSAC, dar și va permite producătorilor moldoveni să facă față provocărilor asociate cu aceasta.

Planul Național de Acțiuni pentru implementarea AA dintre RM și UE pentru perioada 2014-2016 (PNA 2014-2016) conține acțiunile specifice ce urmează a fi realizate pentru implementarea prevederilor AA/ZLSAC de către fiecare dintre instituțiile responsabile în această perioadă. Aceste acțiuni sunt grupate în corespundere cu capitolele respective din ZLSAC. Unele anexe la Titlul V al AA (referitor la constituirea ZLSAC) sunt utilizate ca foi de parcurș sectoriale de către instituțiile respective responsabile de implementare (referitoare la achizițiile publice, măsuri sanitare și fitosanitare, bariere tehnice în calea comerțului). Recomandările din respectivele anexe urmează să fie incorporate în planuri de acțiuni sau foi de parcurș pentru fiecare din aceste sectoare prin intermediul unor hotărâri de guvern.

1.3.2 Suportul din partea UE

Chiar Strategia Moldova 2020 recunoaște că până la schimbarea paradigmei de dezvoltare a economiei, Moldova va continua să conteze pe suportul partenerilor săi de dezvoltare. Într-adevăr, după cum o confirmă și istoria de până acum a reformelor în Moldova, cele mai importante reforme economice s-au produs cu asistență puternică din partea comunității internaționale. Și toate programele de activitate ale guvernului începând cu anul 2005 și-au propus ca scop apropierea Moldovei de UE și au declarat integrarea europeană ca o prioritate. Actualul Program de Activitate al Guvernului pentru anii 2015-2018 (ce reprezintă într-o anumită măsură o foaie de parcurș pentru atingerea obiectivelor Strategiei Moldova 2020) stabilește ca prioritate crearea premiselor pentru asigurarea statutului Moldovei ca țară candidat la aderarea la UE. Aceasta, la rândul său, trebuie să faciliteze atingerea obiectivelor de dezvoltare ale țării.

Suportul UE pentru implementarea principalelor documente referitoare la ZLSAC (în particular, PNA 2014-2016) este condiționat în mod prioritar de adoptarea legislației orizontale pentru fiecare dintre sectoarele cuprinse de ZLSAC, precum și de progresul în cele 3 domenii prioritare de intervenție ale Cadrului Unic de Suport

al UE pentru Moldova pentru anii 2014-2017: (1) Reforma administrației publice; (2) Agricultură și dezvoltarea rurală; (3) Reforma poliției și managementului frontierelor. Actualmente UE acordă asistență pentru Moldova în principal prin Instrumentul European de Vecinătate pentru anii 2014-2020. Alocațiile indicative pentru această perioadă variază de la 610 milioane € până la 746 milioane €. Alocațiile financiare indicative fixate în Cadrul Unic de Suport pentru perioada 2014-2017 variază între 335 milioane € și 410 milioane €. Aceste sume sunt indicative, deoarece alocarea finală va depinde de necesitățile țării și de progresul în implementarea reformelor. Alocațiile urmează să fie acordate pentru:

1. Reforma administrației publice - 30%. Obiectivul general al asistenței europene pentru această reformă este să întărească capacitatea instituțională și umană a administrației publice centrale și locale de elaborare și implementare a politicilor și de asigurare a furnizării eficiente și efective a serviciilor publice de calitate înaltă;
2. Agricultură și dezvoltarea rurală - 30%. Obiectivul general al asistenței în aceste domenii este să acorde sprijin Moldovei în întărirea coeziunii economice, sociale și teritoriale într-o manieră sustenabilă, dezvoltarea mediului rural, creșterea competitivității sectorului agro-alimentar prin modernizare și integrarea pieței;
3. Reforma poliției și managementul frontierelor - 20%. Obiectivul general al reformei poliției, incluzând și reforma poliției de frontieră, este să asigure supremația legii și protecția drepturilor omului prin dezvoltarea unor forțe de poliție accesibile, responsabile, eficiente, transparente și profesionale, introducerea unei abordări bazate pe drepturi în activitatea poliției, amplificarea luptei împotriva criminalității și îmbunătățirea managementului la frontieră;
4. Suportul adițional - 20%, inclusiv: a) dezvoltarea capacităților și fortificarea instituțiilor (CIB) - 15%, b) societatea civilă - 5%. Prevederile adiționale pentru dezvoltarea capacităților și activităților de fortificare a instituțiilor ținesc de implementarea angajamentelor prioritare ce reies din acordurile cu UE și dialogul privind mobilitatea, care nu au fost acoperite de suportul în cele trei sectoare de concentrare. Acest compartiment al asistenței UE va fi în mod special îndreptat la susținerea armonizării cu legislația UE și cu standardele tehnice europene, și va completa asistența acordată în cadrul inițiativei „Fortificarea Comprehensivă Instituțională” (CIB) a Parteneriatului Estic.

Moldova de asemenea poate beneficia de finanțare suplimentară în cadrul programelor „umbrelă” de măsuri speciale multi-țări. Astfel de alocări suplimentare vor fi acordate în funcție de progresul în implementarea reformelor asumate.

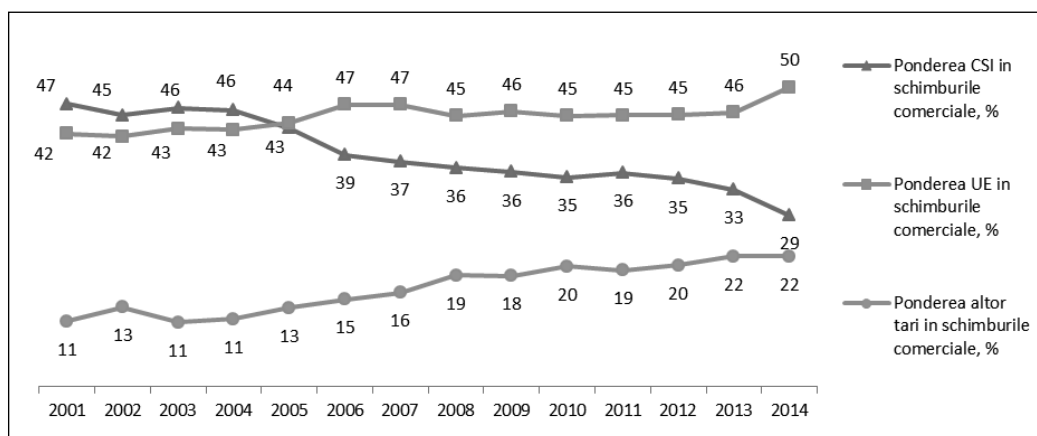
1.4.

Evoluția comerțului dintre UE și Moldova

1.4.1 Evoluția comerțului cu UE până la ZLSAC

Începând cu anul 2005, UE a devenit principalul partener comercial al R. Moldova după volumul schimburilor comerciale, depășindu-l pe cel cu statele CSI, care reprezentau până la acel moment partenerii comerciali de bază ai Moldovei. Către anul 2014, UE deținea 50% din schimburile comerciale totale ale țării (importuri+exporturi). Istoric, creșterile în schimburile comerciale cu UE (în special a exporturilor) au coincis cu acordarea de către UE a unor concesii de ordin comercial (regimul GSP+ în 2006, ATP în 2008, la fel ca ZLSAC în 2014). Seria de restricții comerciale introduse de către Rusia începând cu anul 2006 împotriva producției de origine agro-alimentară din Moldova, dar și agravarea crizei din Ucraina în 2014, au redus substanțial exporturile către aceste țări, făcând din piața UE una și mai importantă ca destinație de export pentru produsele moldovenești.

Figura 1: Evoluția schimburilor comerciale ale Moldovei cu principalele grupe de țări, %

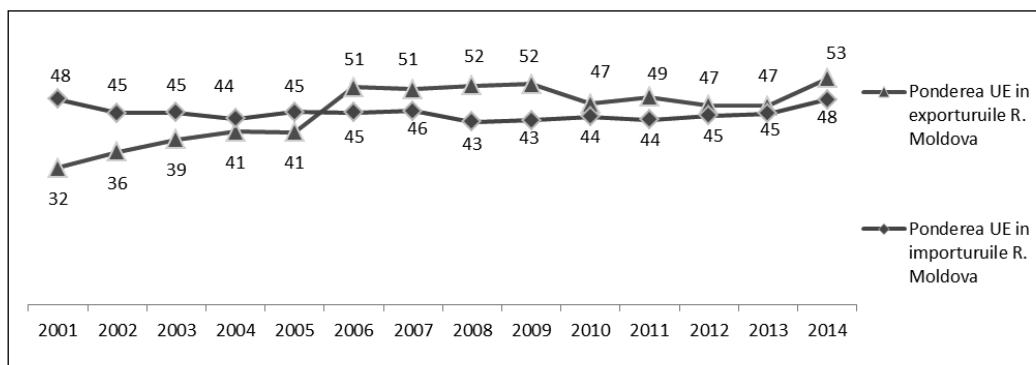

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei

După cum am menționat deja, schimburile comerciale ale Moldovei cu UE, și în special exporturile au primit stimulente puternice odată cu acordarea unor regimuri preferențiale: intrarea în vigoare începând cu 01 ianuarie 2006 a regimului GSP+ (Sistemul Generalizat de Preferințe Plus), care consta în eliminarea unilaterală de către UE a taxelor vamale pentru un spectru larg de produse moldovenești, urmat în

anul 2008 de regimul ATP (Autonomous Trade Preferences – Preferințele Comerciale Autonome), care a mers și mai departe cu liberalizarea unilaterală de către UE a comerțului cu RM. Aceste tendințe pot fi deduse cu ușurință din figura de mai jos. Intrarea provizorie în vigoare a ZLSAC începând cu 1 septembrie 2014 a impulsionat și mai mult exporturile moldovenești către UE. În conformitate cu datele Directoratului General pentru Comerț al Comisiei Europene, din anul 2004 până în anul 2014 exporturile moldovenești către UE au crescut de mai mult de 2.2 ori, de la 523 milioane € până la 1159 milioane €. Dat fiind competitivitatea mai joasă a mărfurilor moldovenești, importurile din UE au crescut în valoare absolută mai mult, de la 921 milioane € în 2004 până la 2354 milioane € în 2014, cauzând un deficit comercial de aproape 1.2 miliarde € pentru R. Moldova.

Figura 2: Ponderea UE în importurile și exporturile totale ale R. Moldova, %

Sursa: Biroul Național de Statistică a Moldovei

1.4.2. Comerțul cu UE după intrarea provizorie în vigoare a ZLSAC

Anul trecut, care a cuprins inclusiv perioada de intrare provizorie în vigoare a ZLSAC (începând cu 1 septembrie 2014), exporturile moldovenești către UE au crescut mult mai dinamic, cu 20% (sau cu 197 mil. €) până la 1,16 miliarde €, în timp ce importurile din UE au crescut doar cu 3% (sau cu 70 mil. €), până la 2,35 miliarde EUR, în conformitate cu datele Directoratului General pentru comerț al CE⁸ (vezi tabelul 1). Astfel, după cum se și estima, importurile din UE au crescut într-un ritm mult mai lent decât au crescut exporturile către aceeași destinație. Cel mai mult (ca %) au crescut exporturile moldovenești de produse agricole (cu 31%,

⁸ Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova Progress in 2014 and recommendations for actions, the European Commission, 25.03.2015

sau 88 mil. €), în timp ce importurile de produse agricole din UE au crescut doar cu 5% (12 mil. €). Exportul de produse industriale moldovenești, datorită ponderii mai mari în structura exporturilor, a crescut mai mult ca valoare absolută (cu 109 mil. €), sau cu 16% în valori relative. În același timp, importul de produse industriale din UE a crescut mult mai puțin, atât în valori absolute (+58 mil. €), cât și în valori relative (+3%).

Pe categorii de produse, cel mai mult au crescut exporturile moldovenești de metale comune și articole din metale comune (cu 86 mil. € sau 139%). Exportul de produse vegetale a crescut anul trecut cu 71 mil. € sau cu 54%. Acestea includ în principal cerealele, strugurii, fructele uscate, etc. (la structura pe produse a exporturilor în UE ne vom referi mai amănunțit ceva mai jos). Ceva mai puțin (cu 25 mil. € sau 63%) au crescut exporturile de grăsimi de origine animală și vegetală (în special uleiul de floarea soarelui). Exportul de produse textile a crescut anul trecut cu 15 mil. € sau 8%, urmat de exportul de produse manufacturate diverse (în special mobilă) – cu 9 mil. € sau 13%, exportul de mașini și echipamente (+7 mil. € sau +4%), exportul de miere naturală (+5 mil. € sau +250%) și exportul de încălțăminte (+5 mil. € sau +10%). Ceva mai puțin (cu 2 mil. €) au crescut exporturile de produse ale industriei chimice (+50%) și materiale plastice (+22%). Cu câte 1 mil. € au crescut exporturile de lemn/articole din lemn (+33%) și articole din piatră/sticlă (+5%). Se pare că ZL-SAC nu a avut deocamdată efect benefic asupra exporturilor de produse alimentare, care s-au diminuat anul trecut cu 14 mil. € sau -13%. Printre produsele, exportul cărora în UE s-a diminuat anul trecut se mai numără produsele minerale (-7 mil. € sau -33%), instrumentele optice și fotografice (-4 mil. € sau -9%), articolele din pietre prețioase și produse neclasificate (cu câte -1 mil. € fiecare).

Dintre importuri, cel mai mult au crescut cele de produse minerale (+91 mil. €, sau +24%), de metale comune și articole din metale comune (+25 mil. €, sau +25%), produse ale industriei chimice (+11 mil. €, sau +5%), materiale plastice și articole din acestea (+11 mil. €, sau 9%), piele/articole din piele și materiale textile (cu câte +8 mil. € fiecare), instrumente optice și fotografice (+7 mil. €, sau +17%). Dintre produsele agricole a crescut importul de produse de origine animală (+7 mil. €, sau +13%), produse vegetale (+4 mil. €, sau +5%). Totuși, în rezultatul depășirii ritmului de creștere a exporturilor asupra ritmului de creștere a importurilor, deficitul balanței comerciale a RM cu țările UE s-a redus anul trecut de la 1,322 miliarde € până la 1,195 miliarde € (+127 mil. €). În raport cu produsele agricole, balanța comercială pozitivă a RM s-a majorat de la 67 mil. € în 2013 până la 143 mil. € în 2014 (+76 mil. €). În raport cu produsele industriale, deficitul balanței comerciale s-a redus de la 1,375 miliarde € în 2013 până la 1,324 miliarde € în 2014 (+51 mil. €). Produsele vegetale rămân în continuare cele mai competitive produse moldovenești de export pe piața UE. Balanța comercială pozitivă cu aceste produse s-a majorat anul trecut de la 58 mil. € până la 125 mil. € (+67 mil. €). Balanță comercială pozitivă în relația cu UE RM mai înregistrează și în cazul grăsimilor de origine animală sau vegetală (+62 mil. €, în creștere cu 25 mil. € față de anul 2013). În cazul produselor alimentare, RM a înregistrat anul trecut un deficit al balanței comerciale de 10 mil. €, față

de un surplus de 3 mil. € în anul 2013. Un surplus al balanței comerciale în relația cu UE RM mai înregistrează în cazul încălțămintei (+39 mil. €, în creștere cu 4 mil. € față de 2013), al materialelor textile și articolelor din textile (+36 mil. €, sau cu 7 mil. € mai mult decât în anul 2013), metalelor comune și articolelor din metale comune (+23 mil. €, față de un deficit de -38 mil. € în 2013), precum și în cazul produselor manufacturate diverse (+17 mil. €, față de balanța nulă din anul 2013).

Tabelul 1: Comerțul exterior al RM cu UE în anii 2012-2014

Grupe de mărfuri	Export			+/- Δ 2014/ 2013		Import			+/- Δ 2014/ 2013		Balanța com-lă 2014 mil. €
	2012, mil. €	2013, mil. €	2014, mil. €	mil. €	%	2012, mil. €	2013, mil. €	2014, mil. €	mil. €	%	
TOTAL	944	962	1159	197	20	2037	2284	2354	70	3	-1195
Animale vii și produse ale reg-nului animal	1	2	7	5	250	46	52	59	7	13	-52
Produse de origi-ne vegetală	127	132	203	71	54	73	74	78	4	5	125
Grăsimi și uleiuri de origine anima-la sau vegetala	66	40	65	25	63	3	3	3	0	0	62
Produse alimenta-re, băuturi, tutun	90	107	93	-14	-13	94	104	103	-1	-1	-10
Produse minerale	38	21	14	-7	-33	325	379	470	91	24	-456
Produse ale in-dustriei chimice sau ale industrii-ilor conexe	3	4	6	2	50	196	211	222	11	5	-216
Materiale plastice și articole din acestea; cauciuc și articole din cauciuc	9	9	11	2	22	110	117	128	11	9	-117
Piei brute, tăbăci-te, blănuri natura-le și produse din acestea	23	24	24	0	0	31	34	42	8	24	-18
Lemn, cărbune de lemn și articole din lemn; pluta și articole din pluta	3	3	4	1	33	31	33	32	-1	-3	-28
Pasta de lemn; hârtie și carton	4	3	3	0	0	31	32	30	-2	-6	-27

Grupe de mărfuri	Export			+/- Δ 2014/ 2013		Import			+/- Δ 2014/ 2013		Balanța com-lă 2014
	2012, mil. €	2013, mil. €	2014, mil. €	mil. €	%	2012, mil. €	2013, mil. €	2014, mil. €	mil. €	%	mil. €
Materiale textile și articole din textile	209	198	213	15	8	172	169	177	8	5	36
Încălțăminte, pălării, cușme, bonete, chipiuri și articole similare	50	48	53	5	10	12	13	14	1	8	39
Articole din piatra; produse ceramice; sticla și articole din sticlă	12	20	21	1	5	39	45	42	-3	-7	-21
Perle, pietre prețioase și articole din acestea	1	1	0	-1	-100	3	2	2	0	0	-2
Metale comune și articole din metale comune	71	62	148	86	139	93	100	125	25	25	23
Mașini și echipamente	153	189	196	7	4	422	452	417	-35	-8	-221
Echipamente de transport	5	8	5	-3	-38	223	346	294	-52	-15	-289
Instrumente optice și fotografice	16	21	17	-4	-19	48	41	48	7	17	-31
Arme și muniții	0	0	0	0	-	1	1	1	0	0%	-1
Produse manufacturate diverse	58	67	76	9	13	75	67	59	-8	-12	17
Obiecte de arta, de colecție sau antichități	0	0	0	0	-	0	0	0	0	-	0
Produse neclasificate	3	3	2	-1	-33	10	10	11	1	10	-9
TOTAL	944	962	1159	197	20	2037	2284	2354	70	3	-1195
Produse agricole	290	287	375	88	31	208	220	232	12	5	143
Peste și produse din peste	0	0	0	0	-	11	14	15	1	7	-15
Produse industriale	654	675	784	109	16	1818	2050	2108	58	3	-1324

Sursa: DG Trade

Conform datelor BNS, exporturile de produse moldovenești în 2014 au crescut cu 10%, sau cu 108,7 mil. \$. Datele BNS și DG Trade diferă în mare parte datorită faptului că cele ale BNS sunt denominate în dolari SUA (dolarul SUA s-a apreciat anul trecut într-un ritm mult mai mare în raport cu leul moldovenesc, decât s-a apreciat moneda euro). În plus, datele BNS, spre deosebire de cele ale DG Trade, nu includ și regiunea transnistreană. În lipsa unor date mai dezagregate de la DG Trade cu privire la contribuția unor categorii aparte de produse la creșterea exporturilor totale în anul 2014, dar și a excluderii benevole de către autoritățile transnistrene a acestei regiuni din procesul de implementare a prevederilor ZLSAC, vom efectua această analiză în baza datelor BNS și secției de statistică a ONU cu privire la comerț (Comtrade), referitoare doar la partea dreaptă a Nistrului.

Conform acestor date, principală contribuție la creșterea exporturilor moldovenești în UE anul trecut au avut-o produsele vegetale (+49,5 mil. \$, sau 45,5 p.p. din creșterea totală), urmate de grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetală (+28,9 mil. \$, sau 26,7 p.p.) și materialele textile și articolele din acestea (+25 mil. \$, sau 23,0 p.p.) (vezi tabelul 2). Cu 12,6 mil. \$ (11,6 p.p.) la creșterea totală a exporturilor în UE anul trecut au contribuit mărfurile și produsele diverse (o analiză mai detaliată pe componentele acestor categorii urmează ceva mai jos). Produsele cu ponderea cea mai mare în componenta exporturilor moldovenești (mașinile și aparatele, echipamentele electrice și părțile lor) au contribuit în 2014 cu 8,4 mil. \$ sau 7,7 p.p. la creșterea exporturilor totale. Cu 6,4 mil. \$ (5,9 p.p.) la creșterea exporturilor au contribuit produsele de origine animală, cu 5,6 mil. (5,2 p.p.) materialele plastice, cauciuc și articolele din acestea, cu 4,8 mil. \$ (4,5 p.p.) încălțăminte, obiectele de acoperit capul, umbrelele. Conform datelor BNS, exportul de metale comune și articole din acestea a crescut doar cu 3,3 mil. \$ (+3,0 p.p. la creșterea totală a exporturilor). Cu mai puțin de 2 p.p. au contribuit la creșterea exporturilor în 2014 pieile, blănurile, articolele de culerărie, de voiaj, bagajele (+1,8 mil. \$) și lemnul și articolele din lemn (+1,7 mil. \$). În același timp, scăderea cu cca. 23 mil. \$ a exporturilor de produse alimentare a influențat negativ (cu -21,2 p.p.) creșterea totală a exporturilor moldovenești în UE în anul 2014. Cu 7,2 p.p. a diminuat creșterea totală a exporturilor în 2014 reducerea cu 7,8 mil. \$ a exportului de instrumente și aparate optice, de măsură, de control, iar reducerea cu 6,6 mil. \$ a exportului de produse minerale a influențat negativ (cu -6,1 p.p.) creșterea totală a exporturilor. Diminuarea cu 5,7 mil. \$ a exportului de vehicule, vase și echipamente auxiliare de transport a redus cu 5,3 p.p. creșterea totală a exporturilor în UE în anul 2014, iar scăderea cu 2 mil. \$ a exportului pastei de lemn, hârtiei, cartonului și articolelor din acestea a influențat cu -1,9 p.p. creșterea exporturilor totale.

Tabelul 2: Gradul de influența a principalelor grupe de produse asupra creșterii exportului în anul 2014

Denumirea grupei de mărfuri	Export în 2014, mii \$	Structura 2014, %	Creșterea în 2014, mii \$	Creșterea în 2014, %	Gradul de influența, %
EXPORT - total	1 245 980	100,0%	108 694	10%	100,0%
Animale vii și produse animale	9 285	0,7%	6 404	222%	5,9%
Produse vegetale	247 672	19,9%	49 503	25%	45,5%
Grăsimi și uleiuri de origine animală sau vegetală	72 508	5,8%	28 993	67%	26,7%
Produse alimentare, băuturi, tutun	111 862	9,0%	-23 089	-17%	-21,2%
Produse minerale	19 228	1,5%	-6 649	-26%	-6,1%
Produse chimice sau ale industriilor conexe	14 621	1,2%	4 576	46%	4,2%
Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	15 710	1,3%	5 601	55%	5,2%
Piei, blănuri, articole de curelărie, de voiaj, bagaje	33 042	2,7%	1 812	6%	1,7%
Lemn și articole din lemn	4 850	0,4%	1 687	53%	1,6%
Pasta de lemn, hârtie, carton și articole din acestea	8 244	0,7%	-2 024	-20%	-1,9%
Materiale textile și articole din acestea	246 494	19,8%	25 006	11%	23,0%
Încălțăminte, obiecte de acoperit capul, umbrele	28 651	2,3%	4 884	21%	4,5%
Articole din pietre și metale prețioase sau semipreț.	119	0,0%	-85	-41%	-0,1%
Metale comune și articole din metale comune	30 072	2,4%	3 255	12%	3,0%
Mașini și aparate, echipamente electrice și părți ale lor	254 190	20,4%	8 395	3%	7,7%
Vehicule, vase și echipamente auxiliare de transport	6 370	0,5%	-5 718	-47%	-5,3%
Instrumente și aparate optice, de măsură, de control	18 644	1,5%	-7 837	-30%	-7,2%
Mărfuri și produse diverse	96 578	7,8%	12 555	15%	11,6%

Sursa: BNS

După cum am menționat ceva mai sus, competitivitatea este cuvântul-cheie în succesul ZLSAC pentru Moldova. Pentru a putea beneficia plenar de pe urma avantajelor oferite de ZLSAC, economia trebuie să producă mărfuri și servicii competitive, care să sporească, pe de o parte exporturile, iar pe de altă parte să facă față concurenței importurilor de mărfuri și servicii din UE. În analiza de mai jos vom încerca să elucidăm care au fost cele mai competitive produse la exportul în UE în primul an de acțiune provizorie a ZLSAC și respectiv, care ar fi „elementele slabe” ale exporturilor moldovenești în UE. Vom începe cu produsele agro-alimentare. Ceva mai sus am menționat deja că contribuția majoră la creșterea exporturilor moldovenești în UE anul trecut l-au avut produsele vegetale (+49,5 mil. \$ sau +45,5 p.p.) (vezi tabelul 3). 2/3 (66%) din această creștere s-a datorat unui singur produs – porumbul, exportul căruia s-a majorat anul trecut cu 32,7 mil. \$. Acesta a contribuit cu peste 30 p.p. la creșterea exporturilor totale în UE. Cu 8,2 mil. \$ s-a majorat exportul de nuci (contribuind cu 7,6 p.p. la sporirea exporturilor totale), urmat de exportul de fructe uscate (+2,6 mil. \$, sau +2,4 p.p. contribuție la creșterea exporturilor), exportul de struguri (+2,5 mil. \$, sau 2,3 p.p. contribuție la creșterea exporturilor). Cu 1,5 mil. \$ a sporit exportul de orz (+1,3 p.p. gradul de influență al exporturilor) și cu cca. 1,3 mil. \$ produsele industriei morăritului (+1,2 p.p.). Celelalte componente ale categoriei respective (produse vegetale), inclusiv fructele și legumele au avut un spor nesemnificativ, sau chiar negativ (grâul, -1,8 mil. \$, sau -1,7 p.p. ca influență asupra exporturilor). În cadrul celei de-a doua cea mai importantă categorie de produse, care și-a adus aportul la sporirea exporturilor în anul 2014, grăsimile și uleiurile de origine animală sau vegetală (+28,9 mil. \$ sau +26,7 p.p.), practic întreaga creștere s-a datorat exportului uleiului din semințe de floarea-soarelui (+27,9 mil. \$, sau +25,6 p.p. contribuție la creșterea exportului total). În componența categoriei „Animale vii și produse de origine animală”, întreaga creștere a fost asigurată de exportul de miere naturală (+6,4 mil. \$, sau o contribuție de +5,9 p.p. la creșterea exporturilor totale). Categoria „Produse alimentare, băuturi, alcoolice, fără alcool și oțet; tutun” a reprezentat grupul de produse care a „tras” înapoi exporturile în 2014, diminuându-le cu peste 1/5. Cu excepția produselor din tutun (exportul cărora s-a majorat cu 1,7 mil. \$, +1,6 p.p. la sporirea exporturilor totale), a vinului (+1,5 mil. \$, + 1,4 p.p. contribuție la exportul total) și alcoolului etilic nedenaturat cu o concentrație alcoolică mai mare de 80% vol. (+1,3 mil. \$, sau +1,2 p.p. contribuție la exporturi), gemurilor, dulcețurilor, jeleurilor, marmeladei, pastei și piureurilor de fructe (+682 mii \$, sau +0,6 p.p. ca contribuție la creșterea exporturilor totale), produselor din cacao (+619 mii \$, +0,6 p.p.), toate celelalte produse au avut o creștere nesemnificativă, sau au înregistrat reduceri ale volumelor livrate pe piața din UE. Cele mai semnificative reduceri s-au înregistrat în cazul exportului de zahăr (-13,7 mil. \$, sau -12,6 p.p. în structura avansului exporturilor totale), a sucurilor de fructe și legume (-13,6 mil. \$, sau -12,6 p.p. contribuție la creșterea exporturilor).

Concluzii:

Analiza evoluției exporturilor de produse agro-alimentare în anul 2014, care cuprinde și 4 luni de acțiune provizorie a ZLSAC sugerează câteva concluzii de bază:

1. Produsele agro-alimentare, deși dețin o pondere de doar 35% din totalul exporturilor moldovenești în UE, au avut anul trecut contribuția cea mai mare la creșterea exporturilor totale ale țării (57 p.p.).
2. 98% din această contribuție (55,7 p.p.) a fost asigurată de doar 2 produse: porumbul (30,1 p.p.) și uleiul din floarea soarelui (25,6 p.p.). Contribuții ceva mai însemnate au înregistrat exporturile de nuci (7,6 p.p.), miere naturală (5,9 p.p.), fructe uscate (2,4 p.p.), struguri (2,3 p.p.), produse din tutun (1,6 p.p.), vinuri (1,4 p.p.), orz (1,3 p.p.) și produse de morărit (1,2 p.p.). Contribuția acestora din urmă a fost anihilată însă aproape în totalitate de reducerea exportului altor produse agro-alimentare, în special a celui de zahăr și sucuri de fructe și legume (cu câte -12,6 p.p. fiecare).
3. Competitivitatea la exportul în statele UE a produselor agro-alimentare moldovenești este una destul de redusă. 2/3 din tot exportul acestor produse în UE este concentrat în doar 6 produse (porumb, ulei din semințe de floarea-soarelui, nuci, sucuri de fructe și legume, vinuri, grâu).
4. În afara celor 2 produse, care au asigurat 98% din avansul exportului de produse agro-alimentare în UE în anul 2014 (porumb și ulei de floarea-soarelui), se pare că cel mai mult de pe urma liberalizării comerțului cu UE au beneficiat exporturile de nuci, miere naturală, struguri, fructe uscate.
5. O atare structură a exportului de produse agro-alimentare în UE sugerează vulnerabilitatea acestora în fața condițiilor naturale (în special în cazul porumbului, grâului, uleiului de floarea soarelui). La fel, vulnerabilitatea acestor exporturi este dată și de faptul că o mare parte din acestea reprezintă produse cu valoare adăugată redusă (în special cerealele).
6. Exportul altor fructe, decât cele menționate deja, deși a crescut semnificativ în valori relative (perje de aproape 6 ori, piersici și nectarine de peste 4 ori, mere cu 29%, alte fructe de peste 3 ori), rămâne nesemnificativ în valori absolute, cu o influență la fel de nesemnificativă asupra creșterii exporturilor totale ale țării (mai puțin de 1 milion de \$, sau mai puțin de 1 p.p.). Același lucru se referă și la exportul de legume, care deși a crescut cu cca. 96%, nu a putut adăuga decât 327 mii \$ sau 0,3 p.p la avansul total al exporturilor, fiind concentrat doar în 2 produse (păstăi proaspete și păstăi uscate).

Tabelul 3: Structura și evoluția exporturilor de produse agro-alimentare în UE în anul 2014

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul în 2014, mii \$	Structu- ra expor- tului în 2014, %	Creșterea în 2014, mii \$	Crește- rea în 2014, %	Gradul de influ- ență, %
EXPORT - total	1.245.980	100,0%	108.693,9	9,6%	100,0%
I. Animale vii și produse de origine animală	9.284,5	0,7%	6.404,1	222,3%	5,9%
04 Lapte și produse lactate, oua de pasări, miere naturala, produse comestibile anim.	9.203,0	0,7%	6.391,4	227,3%	5,9%
0409 Miere naturala	9.202,6	0,7%	6.391,2	227,3%	5,9%
II. Produse vegetale	247.672,2	19,9%	49.502,9	25,0%	45,5%
07 Legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentari	669,6	0,1%	327,1	95,5%	0,3%
0708 Legume cu păstăi, curățate sau nu de păstăi, proaspete sau refrigerate	100,5	0,0%	61,2	155,4%	0,1%
0713 Legume uscate cu păstăi, curățate de păstăi, chiar decorticate sau sfărâmate	467,1	0,0%	262,5	128,3%	0,2%
08 Fructe comestibile și nuci; coji de citrice sau de pepeni galbeni	101.275,5	8,1%	14.428,4	16,6%	13,3%
0802 Nuci, proaspete sau uscate	92.280,5	7,4%	8.219,5	9,8%	7,6%
0806 Struguri, proaspeți sau uscați (stafide)	3.328,5	0,3%	2.471,2	288,3%	2,3%
0808 Mere, pere și gutui, proaspete	613,2	0,0%	138,0	29,0%	0,1%
0809 Caise, cireșe, vișine, piersici (inclusiv nectarine), prune și porumbe, proaspete	844,2	0,1%	696,5	471,6%	0,6%
0810 Alte fructe proaspete	239,4	0,0%	162,4	210,9%	0,1%
0812 Fructe și nuci conservate provizoriu, dar impropriei alimentației în această stare	177,0	0,0%	59,4	50,6%	0,1%
0813 Fructe uscate, amestecuri de fructe uscate sau de fructe cu coajă	3.792,8	0,3%	2.606,7	219,8%	2,4%
09 Cafea, ceai, mate și condimente	335,8	0,0%	304,6	976,3%	0,3%

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul in 2014, mii \$	Structu- ra expor- tului in 2014, %	Creșterea in 2014, mii \$	Crește- rea in 2014, %	Gradul de influ- ență, %
10 Cereale	70.904,4	5,7%	32.434,4	84,3%	29,8%
1001 Grâu și meslin	21.310,3	1,7%	-1.797,0	-7,8%	-1,7%
1003 Orz	7.683,4	0,6%	1.466,7	23,6%	1,3%
1005 Porumb	41.744,6	3,4%	32.701,5	361,6%	30,1%
11 Produse ale industriei morăritului; malt; amidon; inulina, gluten de grâu	2.006,0	0,2%	1.261,5	169,4%	1,2%
14 Materii pentru împletit și alte pro- duse de origine vegetala	713,1	0,1%	678,4	1955,0%	0,6%
III. Grăsimi și uleiuri de origine ani- mala sau vegetala	72.508,4	5,8%	28.993,2	66,6%	26,7%
15 Grăsimi și uleiuri de origine anima- la sau vegetala și produse ale diso- cierii lor	72.508,4	5,8%	28.993,2	66,6%	26,7%
1507 Ulei de soia și fracțiunile lui, chiar rafinate, dar nemodifi- cate chimic:	2.466,8	0,2%	620,3	33,6%	0,6%
1512 Uleiuri din semințe de floa- rea-soarelui și fracțiunile lor	69.257,9	5,6%	27.858,7	67,3%	25,6%
1515 Alte grăsimi și uleiuri vegetale și fracțiunile lor, stabile	706,1	0,1%	450,8	176,6%	0,4%
1517 Margarină; amestecuri sau preparate alimentare din gră- simi sau uleiuri	65,9	0,0%	56,1	569,7%	0,1%
1518 Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale și fracțiunile lor, fier- te, oxidate, etc.	12,0	0,0%	7,6	173,2%	0,0%
IV. Produse alimentare, băuturi, alcoolice, fără alcool și oțet; tutun	111.862,1	9,0%	-23.089,1	-17,1%	-21,2%
17 Zahar și produse zaharoase	13.121,3	1,1%	-13.814,7	-51,3%	-12,7%
1701 Zahăr din trestie sau din sfeclă de zahăr și zaharoză, în stare solidă	8.538,0	0,7%	-13.671,1	-61,6%	-12,6%
1703 Melase rezultate din extrage- rea sau rafinarea zahărului	1.816,4	0,1%	-306,3	-14,4%	-0,3%
1704 Produse zaharoase (inclusiv ciocolată albă), care nu conțin cacao	2.767,0	0,2%	162,7	6,2%	0,1%
18 Cacao și produse din cacao	2.832,4	0,2%	618,8	28,0%	0,6%

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul in 2014, mii \$	Structu- ra expor- tului in 2014, %	Creșterea in 2014, mii \$	Crește- rea in 2014, %	Gradul de influ- ență, %
19 Preparate pe baza de cereale, făi- nuri, amidon-uri sau lapte; produse de patiserie	13.816,6	1,1%	-509,0	-3,6%	-0,5%
20 Preparate din legume, fructe sau din alte părți de plante	37.456,0	3,0%	-12.771,8	-25,4%	-11,8%
2001 Legume, fructe și alte părți co- mestibile de plante, preparate sau conservate	216,6	0,0%	197,7	1045,7%	0,2%
2005 Alte legume preparate sau conservate altfel decât în oțet sau acid acetic	210,9	0,0%	-108,6	-34,0%	-0,1%
2007 Gemuri, dulcețuri, jeleuri, marmelade, paste și piureuri de fructe	2.053,8	0,2%	682,0	49,7%	0,6%
2008 Fructe, nuci și alte părți co- mestibile de plante, altfel pre- parate sau conservate	710,6	0,1%	72,8	11,4%	0,1%
2009 Sucuri de fructe (inclusiv must de struguri) și sucuri de legume, nefermentate	34.117,6	2,7%	-13.658,2	-28,6%	-12,6%
21 Preparate alimentare diverse	806,7	0,1%	-585,9	-42,1%	-0,5%
22 Băuturi alcoolice, fără alcool și oțeturi	35.741,7	2,9%	2.343,4	7,0%	2,2%
2202 Ape, inclusiv apele minerale și apele carbogazoase și alte băuturi nealcoolice	833,6	0,1%	-68,5	-7,6%	-0,1%
2204 Vin din struguri proaspeți, inclusiv vinuri îmbogățite cu alcool	29.033,3	2,3%	1.494,8	5,4%	1,4%
2207 Alcool etilic nedenaturat cu o concentrație alcoolică de 80%vol. sau mai mare	1.288,6	0,1%	1.288,6	-	1,2%
2208 Alcool etilic cu concentrație alc. de până la 80%, distilate, rachiuri, lichioruri	4.362,0	0,4%	-417,5	-8,7%	-0,4%
23 Reziduuri și deșeuri ale industriei alimentare, nutrețuri pentru animale	5.043,0	0,4%	-166,0	-3,2%	-0,2%
24 Tutun și înlocuitori de tutun prelu- crați	2.963,8	0,2%	1.715,5	137,4%	1,6%

Sursa: BNS și Comtrade

Produsele industriale, deși dețin aproape 65% din totalul exporturilor moldovenești în UE, au contribuit anul trecut doar cu 43 p.p. la creșterea acestora. După cum am descris ceva mai sus, materialele textile și articolele din acestea au contribuit cel mai mult, dintre toate produsele industriale, la avansul exporturilor totale în UE (cu 25 mil. \$, sau 23 p.p.) (vezi tabelul 4). 91% din avansul exporturilor de materiale textile s-a datorat articolelor și accesoriilor de îmbrăcăminte, altele decât tricotate sau croșetate (22,8 mil. \$, sau +21 p.p. contribuție la avansul exporturilor totale). Cu 16,2 mil. \$, sau 14,9 p.p. au contribuit la creșterea exporturilor totale mobila; articolele de pat și similare; construcțiile prefabricate. Exportul de mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora a crescut anul trecut cu 9,5 mil. \$, contribuind cu 8,7 p.p. la avansul total al exporturilor. 62% din această creștere (5,9 mil. \$) s-a datorat majorării exportului de fibre, cabluri și alte conductoare electrice izolate (+5,5 p.p. contribuție la creșterea totală a exporturilor). Cu 5,6 mil. \$ s-au majorat exporturile de materiale plastice și articole din acestea (+5,2 p.p. la avansul total al exporturilor), iar exportul de încălțăminte a crescut cu 4,8 mil. \$ (+4,5 p.p. contribuție la avans). Exportul articolelor din cupru, conform datelor BNS, a crescut anul trecut cu 3,4 mil. \$ (+3,1 p.p. la avansul total al exporturilor). Cu ceva mai mult de 3 mil. \$ (+2,8 p.p. contribuție) a crescut exportul de produse farmaceutice. Produsele care au înregistrat cele mai mari diminuări ale exportului în UE anul trecut includ combustibilii minerali, petrolul și produsele rezultate din distilarea acestora (-8 mil. \$, sau -7,4 p.p. ca contribuție la diminuarea exporturilor); instrumentele și aparatele optice, de măsură, de control sau de precizie (-7,8 mil. \$, sau -7,2 p.p.), vehiculele, aeronavele, vasele și echipamentele auxiliare de transport (-5,7 mil. \$, sau -5,3 p.p. ca influență asupra exporturilor totale), articolele și accesoriile de îmbrăcăminte, tricotate sau croșetate (-5 mil. \$, sau 4,7 p.p.), jucăriile, jocurile, articolele pentru divertisment sau pentru sport, părțile și accesoriile lor (-3,7 mil. \$, sau -3,4 p.p.), hârtia, cartonul, articolele din acestea și produsele industriei poligrafice (-2 mil. \$, sau -1,9 p.p.).

Concluzii:

1. Deși produsele industriale dețin o pondere de aproape 2 ori mai mare în structura exporturilor moldovenești în UE, contribuția lor la creșterea totală a exporturilor în UE în anul 2014, incluzând și primele 4 luni de acțiune provizorie a ZLSAC a fost cu cca. 1/3 mai mică decât cea a produselor agro-alimentare, ceea ce reprezenta un indiciu indirect al competitivității mai reduse a acestora pe piața UE.
2. Spre deosebire de produsele agro-alimentare, produsele industriale au obținut dreptul la exportul fără nici-o restricție tarifară odată cu intrarea provizorie în vigoare a ZLSAC. Totuși, o mare parte din exporturile de produse industriale nu au putut beneficia de pe urma acestei liberalizări, ceea ce poate reprezenta încă o confirmare a concluziei de mai sus.

3. Deși contribuția la creșterea exporturilor în cazul produselor industriale pare ceva mai diversificată decât în cazul produselor agro-alimentare, 83% din această creștere s-a datorat la fel sporirii exporturilor a doar 2 produse: articolelor/accesoriilor de îmbrăcăminte și mobilei;
4. Circa 77% din avansul exporturilor de produse industriale în UE anul trecut s-a datorat unor sectoare reprezentate preponderent de investitori străini: industria textilă/a confecțiilor și încălțămintei, industria producătoare de cabluri electrice izolate, care aveau și până la intrarea în vigoare a ZLSAC ca principală piață de desfacere, piața unică europeană.

Tabelul 4: Structura și evoluția exporturilor de produse industriale în UE în anul 2014

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul în 2014, mii \$	Structura exportului în 2014, %	Creșterea în 2014, mii \$	Creșterea în 2014, %	Gradul de influență, %
EXPORT - total	1.245.980	100,0%	108.693,9	9,6%	100,0%
V. Produse minerale	19.228,0	1,5%	-6.648,9	-0,3	-6,1%
25 Sare; sulf, pământuri și pietre; ipsos, var și ciment	6.314,8	0,5%	1.404,8	0,3	1,3%
27 Combustibili minerali, petrol și produse rezultate din distilarea acestora	12.913,2	1,0%	-8.053,7	-0,4	-7,4%
VI. Produse ale industriei chimice sau ale industriilor conexe	14.620,8	1,2%	4.576,0	0,5	4,2%
30 Produse farmaceutice	6.513,0	0,5%	3.088,7	0,9	2,8%
33 Uleiuri eterice și rezinoide; produse preparate de parfumerie sau de toaleta	6.710,5	0,5%	1.367,2	0,3	1,3%
34 Săpun, agenți de suprafața organici, preparate pentru spălat, preparate lubrifiante	460,4	0,0%	436,6	18,3	0,4%
VII. Materiale plastice și articole din acestea; cauciuc și articole din cauciuc	15.709,6	1,3%	5.600,9	0,6	5,2%
39 Materiale plastice și articole din acestea	15.198,5	1,2%	5.611,8	0,6	5,2%

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul în 2014, mii \$	Structura expor- tului în 2014, %	Crește- rea în 2014, mii \$	Crește- rea în 2014, %	Gradul de in- fluență, %
VIII. Piei, blănuri naturale, articole de curelărie, de voiaj, bagaje de mina	33.041,8	2,7%	1.812,2	0,1	1,7%
42 Obiecte din piele; articole de curelărie sau de șelărie; articole de voiaj, sacose	26.413,4	2,1%	1.596,0	0,1	1,5%
43 Blănuri naturale și blănuri artificiale; articole din acestea	953,4	0,1%	196,9	0,3	0,2%
IX. Lemn și articole din lemn	4.849,8	0,4%	1.686,8	0,5	1,6%
44 Lemn, cărbune de lemn și articole din lemn	4.841,3	0,4%	1.683,9	0,5	1,5%
X. Pasta de lemn, hârtie, carton și articole din acestea	8.244,0	0,7%	-2.023,7	-0,2	-1,9%
48 Hârtie și carton; articole din pasta de celuloza, din hârtie sau carton	7.058,2	0,6%	-1.309,8	-0,2	-1,2%
49 Cărți, ziare, ilustrate imprimate și alte produse ale industriei de imprimare	888,0	0,1%	-732,2	-0,5	-0,7%
XI. Materiale textile și articole din acestea	246.494,0	19,8%	25.006,2	0,1	23,0%
54 Filamente sintetice sau artificiale	2.380,0	0,2%	1.433,4	1,5	1,3%
57 Covoare și alte acoperitoare de podea din materiale textile	6.445,9	0,5%	2.256,9	0,5	2,1%
61 Îmbrăcăminte și accesorii de îmbrăcăminte, tricotate sau croșetate	70.581,4	5,7%	-5.063,2	-0,1	-4,7%
62 Articole accesorii de îmbrăcăminte, altele decât tricotate sau croșetate	159.726,1	12,8%	22.800,6	0,2	21,0%
63 Alte articole textile confecționate; seturi; îmbrăcăminte și articole textile purtate	4.614,5	0,4%	3.082,6	2,0	2,8%
XII. Încălțăminte, obiecte de acoperit capul, umbrele	28.651,1	2,3%	4.884,0	0,2	4,5%
64 Încălțăminte, ghetre și articole similare; părți ale acestor articole	28.326,5	2,3%	4.861,0	0,2	4,5%
XIII. Articole din piatra, ipsos, ciment, produse ceramice, sticla și articole din sticla	27.840,2	2,2%	1.423,7	0,1	1,3%
68 Articole din piatra, ipsos, ciment, azbest, mica sau din materiale similare	833,3	0,1%	207,8	0,3	0,2%
70 Sticla și articole din sticla	26.063,8	2,1%	1.290,1	0,1	1,2%

Denumirea grupei de mărfuri	Exportul în 2014, mii \$	Structura expor- tului în 2014, %	Crește- rea în 2014, mii \$	Crește- rea în 2014, %	Gradul de in- fluență, %
XV. Metale comune și articole din metale comune	30.072,1	2,4%	3.254,9	0,1	3,0%
74 Cupru și articole din cupru	17.093,6	1,4%	3.409,5	0,2	3,1%
XVI. Mașini și aparate, echipamente electrice și părți ale acestora	254.190,2	20,4%	8.395,4	0,0	7,7%
84 Reactoare nucleare, cazane, mașini, aparate și disp. mecanice; părți ale lor	11.000,7	0,9%	-1.094,3	-0,1	-1,0%
85 Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora	243.189,5	19,5%	9.489,7	0,0	8,7%
8544 Fire, cabluri și alte conduc- toare electrice izolate; cabluri de fibre optice	216.399,4	17,4%	5.930,5	0,0	5,5%
Alte mașini, aparate și echip. electrice	26.790,1	2,2%	3.559,2	0,2	3,3%
XVII. Vehicule, aeronave, vase și echipamente auxiliare de transport	6.370,3	0,5%	-5.717,9	-0,5	-5,3%
87 Vehicule terestre, altele decât mate- rialul rulant de cale ferată și tramvai	6.238,0	0,5%	-1.366,1	-0,2	-1,3%
88 Vehicule aeriene, nave spațiale și părți ale acestora	58,5	0,0%	-4.050,0	-1,0	-3,7%
XVIII. Instrumente și aparate optice, de măsură, de control sau de precizie	18.643,5	1,5%	-7.837,3	-0,3	-7,2%
90 Instrumente și aparate optice, fo- tografice sau cinematografice, de măsură, de contr.	18.301,2	1,5%	-7.588,9	-0,3	-7,0%
91 Ceasornicărie	304,7	0,0%	-286,0	-0,5	-0,3%
XX. Mărfuri și produse diverse	96.577,8	7,8%	12.555,1	0,1	11,6%
94 Mobila; articole de pat și similare; construcții prefabricate	94.144,4	7,6%	16.168,6	0,2	14,9%
9401 Scaune, chiar transformabile în paturi, și părțile lor	80.380,3	6,5%	14.580,5	0,2	13,4%
9403 Alta mobila și părți ale acesteia	8.098,1	0,6%	1.289,3	0,2	1,2%
9404 Somiere; articole de pat și articole similare	3.055,9	0,2%	-476,1	-0,1	-0,4%
9406 Construcții prefabricate	2.493,1	0,2%	835,5	0,5	0,8%
95 Jucării, jocuri, articole pentru di- vertisment sau pentru sport; părți și accesorii ale lor	2.084,2	0,2%	-3.690,4	-0,6	-3,4%

Sursa: BNS și Comtrade

1.5.

Cât de bine a valorificat Moldova contingentele tarifare la importul în UE

Una din restricțiile la exportul producției agro-alimentare din RM în UE, în cadrul ZLSAC, se referă la contingentele tarifare. Acestea reprezintă o listă de produse, importul cărora în UE din RM se efectuează fără taxe vamale în limita contingentelor tarifare (cotelor) stabilite. Criticii ZLSAC au invocat faptul că cotele respective ar reprezenta bariere semnificative în calea exportului acestor produse în UE. Pentru a diminua din aceste temeri, dar și dând curs solicitărilor din partea Moldovei, ca

Tabelul 5: Contingentele tarifare la exportul de produse agricole în UE și utilizarea acestora în 2014 și 8 luni ale anului 2015

Codul conform NM 2012	Descrierea produsului	Contingent tarifar la parafarea AA (noiembrie 2013), tone	Contingent tarifar la semnarea AA (27.06.14), tone	Contingent tarifar în vigoare de la 01.09.14-31.12.15, tone	Exportat de facto în 2014, tone	Gradul de utilizare, %	Exportat de facto în 8 luni 2015, tone	Gradul de utilizare, %
7020000	Roșii proaspete sau refrigerate	1000	2000	2000	0	0,0%	0	0,0%
7032000	Usturoi proaspăt sau refrigerat	220	220	220	10	4,7%	0	0,0%
8061010	Struguri de masă proaspeți	5000	10000	20000	9320	93,2%	2944	29,4%
8081080	Mere proaspete	20000	40000	80000	1646	4,1%	565	1,4%
8094005	Prune proaspete	5000	10000	20000	4154	41,5%	351	3,5%
20096110; 20096919; 20096951; 20096959	Suc de struguri, must de struguri nefermentat, concentrat de struguri	500	1000	1000	0	0,0%	0	0,0%

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor Acordului de Asociere, Comtrade și BNS

⁹ În iunie 2014, ca răspuns la embargo-urile impuse de Rusia, UE a dublat cotele agreate inițial (la parafarea AA) la importul fructelor și legumelor din Moldova, supuse contingentelor tarifare, în cadrul AA: la importul tomatelor – de la 10 până la 20 mii tone; strugurilor și perjelor – de la 5 la 10 mii tone fiecare; merelor – de la 20 la 40 mii tone; sucului și mustului de struguri nefermentat – de la 500 la 1000 tone. În august 2014 (în vigoare din septembrie 2014), UE a mai dublat o dată cotele pentru 3 categorii de produse: mere – până la 80 mii tone; struguri și perje – până la 20 mii tone fiecare (în cadrul PCA, de data aceasta, care expiră la 31 decembrie 2015). Pentru usturoiul proaspăt, cotele la import au rămas nemodificate în ambele cazuri - 220 tone.

răspuns la embargo-urile impuse de Rusia, UE a majorat de 2 ori cotele respective, chiar înainte de intrarea provizorie în vigoare a ZLSAC⁹. Dublarea acestor cote, chiar înainte de semnarea AA în iunie 2014, dar și revizuirea PCA, cu includerea a 3 cote noi pentru importul în UE a fructelor proaspete din RM, cele mai afectate de restricțiile impuse de Rusia, a avut însă un impact limitat, așa cum gradul de utilizare a cotelor a fost unul redus.

Dintre toate produsele, supuse contingentelor tarifare la importul în UE, doar în cazul strugurilor de masă proaspeți Moldova a utilizat în 2014 cea mai mare parte din cantitatea agreată în cadrul AA (93,2%). În primele 8 luni ale anului 2015, exportatorii moldoveni au utilizat 29,4% din contingentele tarifare oferite de UE. În cazul prunelor proaspete, producătorii/exportatorii moldoveni au putut utiliza 41,5% din cotele oferite de UE în anul 2014 și doar 3,5% în 8 luni ale anului 2015. Doar la nivel de 4,7% au fost valorificate cotele oferite la importul în UE a usturoiului proaspăt sau refrigerat moldovenesc în 2014, și la nivel de 4,1% - la importul merelor proaspete din Moldova (1,4% în primele 8 luni ale anului 2015). Nu au fost valorificate deloc cotele la importul de roșii proaspete sau refrigerate și cele la importul sucului și mustului de struguri nefermentat, concentratului de struguri.

Tabelul 6: Exportul de produse din RM supuse prețului de intrare în UE în anul 2014

Codul conform NM 2012	Descrierea produsului	Exportat în 2014, tone	Exportat în 8 luni 2015, tone
7070005	Castraveți proaspeți sau refrigerati	20	0
7099310	Dovlecei proaspeți sau refrigerati	0	0
8083090	Pere	0	0
8091000	Caise proaspete	0	0
8092100	Vișine proaspete	0	0
8092900	Cireșe proaspete	0	64
8093010	Nectarine	60	0
8093090	Piersici proaspete		
22043092	Must de struguri nefermentat, concentrat, de o densitate $\leq 1.33 \text{ g/cm}^3$	404	0
22043094	Must de struguri nefermentat, fără concentrat, de o densitate $\leq 1.33 \text{ g/cm}^3$		
22043096	Must de struguri nefermentat, concentrat, de o densitate $> 1.33 \text{ g/cm}^3$		
22043098	Must de struguri nefermentat, fără concentrat, de o densitate $> 1.33 \text{ g/cm}^3$		

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor Acordului de Asociere, Comtrade și BNS

O altă restricție, păstrată în cadrul AA, se referă la așa-numita taxă specifică la importul în UE (entry-price sau preț de intrare). Această taxă se aplică la importul în UE a unor produse agricole moldovenești (acestea sunt scutite de componentului ad valorem al taxei de import, în schimb li se aplică o taxă specifică de import - preț de intrare). Tabelul 6 de mai sus prezintă lista acestor produse, cu indicarea cantității produselor respective exportate de către producătorii moldoveni în anul 2014 și în primele 8 luni ale anului 2015. Ca și în cazul contingentelor tarifare, produsele din această listă nu sunt dintre cele ce se exportă masiv în UE. Doar în cazul mustului de struguri nefermentat de diferite concentrații, au fost înregistrate exporturi ceva mai mari – 404 tone în anul 2014. În cazul nectarinelor și piersicilor proaspete, în anul 2014 s-au exportat doar 60 tone. La fel, în 2014 s-au mai exportat 20 tone de castraveți proaspeți. În primele 8 luni ale anului 2015 s-au mai exportat 64 de tone de cireșe în UE. În cazul a mai mult de jumătate din această listă de produse, nu s-a înregistrat niciun export (dovlecei proaspeți sau refrigerați, pere, caise și vișine proaspete). După cum recunoaște și Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020, acest eșec în sectorul exportului de fructe proaspete din Republica Moldova pe piața UE nu pare a fi rezultatul problemelor de ordin sanitar și fitosanitar, factorii determinanți mai degrabă fiind piețele de fructe ale UE extrem de sofisticate, bazate pe o logistică complexă, cerințele specifice pentru ambalajul produsului, precum și aplicarea sistemului „preț de intrare minimal”¹⁰.

O altă măsură de protecție, negociată de UE în cadrul AA cu RM, care este mai degrabă una convențională, decât reală, o reprezintă așa-numitul mecanism anti-eludare. Acesta are drept obiectiv protejarea pieței UE de posibile re-exporturi de produse din țări terțe. În cadrul acestuia, sunt stabilite volume indicative medii anuale pentru anumite categorii de produse la exportul lor în UE din RM. Volumele indicative stabilite pot fi depășite și revăzute în baza argumentării creșterii potențialului de producere în Republica Moldova. Pentru aceasta, autoritățile RM trebuie să prezinte UE o justificare a creșterii exporturilor. În lipsa unor asemenea argumentări, în cazul depășirii volumelor indicative, UE are dreptul să suspende temporar tratamentul preferențial pentru produsele respective, pe o perioadă de până la 6 luni. Totodată, suspendarea temporară pentru categoria de produse la care s-a admis depășirea volumelor indicative fără o justificare argumentată poate fi ridicată de către UE înainte de expirarea a 6 luni, dacă RM aduce dovezi corespunzătoare în cadrul Comitetului de Asocieri pentru Comerț. În tabelul de mai jos sunt prezentate categoriile de produse, pentru care în AA sunt stabilite volume indicative la importul în UE din RM, cu cantitățile de-facto exportate în anul 2014 și în 8 luni ale anului 2015.

Comisia Europeană a aprobat deja, cu justificările corespunzătoare din partea RM, extinderea volumelor indicative în cazul exporturilor de grâu, făină și aglomerate sub formă de pelete; orz, făină și aglomerate sub formă de pelete; cereale prelucrate¹¹.

¹⁰ Strategia Națională de Dezvoltarea Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020

¹¹ Ziarul Economist, nr. 40(531) din 28.10.2015

Tabelul 7: Categoriile de produse supuse mecanismului anti-escamotare la importul în UE din RM

Categoria produsului	Volumele indicative (tone)	Exportat de facto în 2014, tone	Exportat de facto în 8 luni 2015, tone
Carne de porc	4 500	0	0
Carne de pasăre	600	0	0
Produse lactate	1 700	0	0
Ouă în coajă	7 000	0	0
Ouă și albumină din ouă	400	0	0
Grâu, făină și aglomerate sub formă de pelete	75 000	N/A	81 625
Orz, făină și aglomerate sub formă de pelete	70 000	N/A	70 606
Porumb, făină și aglomerate sub formă de pelete	130 000	218 385	187 795
Zaharuri	37 400	15 662	7 810
Cereale prelucrate	2 500	N/A	N/A
Țigarete	1 000	N/A	N/A
Produse lactate prelucrate	500	N/A	N/A
Zahăr prelucrat	4 200	N/A	N/A
Porumb zaharat	1 500	N/A	N/A

Sursa: Alcătuit de autor în baza datelor Acordului de Asociere, Comtrade și BNS

1.6.

Cât din producția “interzisă” în Rusia a fost reorientată către UE?

Embargourile impuse de Rusia în raport cu exporturile moldovenești au afectat extrem de serios sectorul agro-alimentar, care deține, după cum am văzut deja, cca. 1/3 din exporturile totale ale țării. Acest sector însă, nu are capacitatea tehnică și managerială necesară pentru a se adapta rapid cerințelor tehnice de pe piețele UE. Spre exemplu, din cauza neconformității cu normele sanitare și fitosanitare din UE, toată producția de origine animală (cu excepția mierii naturale) sub incidența embargourilor rusești, a fost reorientată către alte țări (în special, către alte țări CSI). Astfel, reducerea cu cca. 6,7 mil. \$ exportului acestor produse în Rusia, a fost compensată în totalitate de creșterea cu 18,3 mil. \$ a exporturilor către alte țări CSI. Doar o mică parte din fructele interzise pe piața din Rusia, s-au regăsit, în final, pe piața unică europeană. Cea mai mare parte din creșterea exporturilor de produse vegetale în UE (49,5 milioane \$) a fost reprezentată de cereale (32,4 milioane \$), neinterzise de către Rusia, și doar în mărime de 14,4 milioane \$ de fructe și nuci. Și din această creștere, 8,2 milioane \$ s-a datorat nucilor, care nu reprezintă un produs exportat tradițional în Rusia. Cu exclude-

rea nucilor, creșterea exporturilor de fructe în UE a fost de doar 6,2 mil. \$. În același timp, diminuarea exportului de fructe, din cauza embargourilor rusești a fost de 51,1 mil. \$ (vezi tabelul 8 de mai jos). Cea mai mare parte a fructelor moldovenești, interzise de Rusia au luat drumul altor țări CSI (în special Belarus și Kazahstan), sau au fost pierdute. În conformitate cu datele oferite de către misiunea Europeană EUBAM, de la introducerea embargoului fructelor de către Rusia, s-a înregistrat o creștere de 24 de ori a exporturilor merelor moldovenești în Belarus, în timp ce în cazul perelor această creștere a fost de 6 ori¹². Același lucru este valabil și în cazul băuturilor alcoolice, fără alcool, oțeturilor. Din totalul descreșterii cu cca. 40 mil. \$ a exportului acestor produse în Rusia în anul 2014 (din care 24,2 mil. \$ vinuri), doar cca. 2,3 milioane

Boxa 3

Primul embargo al Rusiei din anii 2006-2007 împotriva producției alcoolice din R. Moldova s-a soldat cu pierderi directe pentru producătorii și exportatorii moldoveni de cca. 180-200 milioane \$ (16-18% din exporturile totale anuale ale țării la acea perioadă). În septembrie 2013 Rusia a introdus un nou embargo la importurile producției alcoolice moldovenești, iar în aprilie 2014 – la importul cărnii de porc procesate. În iulie 2014 embargoul a fost extins asupra fructelor și preparatelor din legume moldovenești, iar în octombrie 2014 Rusia a suspendat importul cărnii din R. Moldova. În afara acestor interdicții, de la 1 septembrie 2014 Rusia în mod unilateral a introdus taxe la importul a 19 categorii de mărfuri moldovenești. Aceste 19 categorii de produse erau până la acel moment subiect al taxei vamale zero în concordanță cu acord de liber schimb din cadrul CSI. Conform estimărilor, pierderile din cauza embargourilor rusești din anii 2013-2014 se cifrează la cca. 145 milioane \$, sau aproape 6% din exporturile totale anuale. Embargoul a lovit cel mai dureros în producătorii de vinuri. Doar într-un singur an (din septembrie 2013 până în septembrie 2014) exporturile de producție alcoolică din Moldova s-au redus cu 78 milioane \$, ceea ce reprezintă cca. 30% din producția totală alcoolică a țării. În conformitate cu datele BNM, pierderile de la embargourile impuse de Rusia împotriva altor produse agro-alimentare includ: mere, perje și gutui - 34 milioane \$, carne de vită proaspătă - 7 milioane \$, legume preparate - 6 milioane \$.

ne \$ aparent au fost redirecționate către UE (din care 1,5 mil. \$ vinuri). Se pare că cea mai mare parte din pierderile totale în valoare de 78 milioane \$ în exporturile de băuturi alcoolice către Rusia, de la introducerea embargoului în septembrie 2013, au fost redirecționate de asemenea către Belarus, depozitate în beciuri sau distilate. Asta deoarece la cele cca. 40 mil. \$ exporturi ratate în Rusia în 2014 (din care 24,2 mil. \$ vinuri) s-au mai adăugat alte cca. 21,6 mil. \$ reduceri ale exportului în alte state CSI (în special, în Ucraina), din care 14,7 mil. \$ vinuri, și 4,3 mil. \$ reduceri în exporturile către alte state (din care 372 mii \$ vinuri). De asemenea, nu a existat o substituie a exporturilor de preparate din legume și fructe ratate în Rusia din cauza embargoului, cu alte piețe. Exportul acestor produse în Rusia s-a redus cu cca. 7,9 mil. \$. Aparent,

¹² <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-11-06/russian-sanctions-against-moldova-minor-effects-major-potential>

cca. 2,6 mil. \$ au fost redirectionate către alte țări CSI (deoarece exportul total către CSI s-a redus doar cu 5,3 mil. \$, iar 1,7 mil. \$ - către alte țări. Este evident că nimic din această reducere nu a putut fi compensată de piața UE, deoarece exporturile către UE au căzut și mai mult, cu 12,8 mil. \$.

Principala concluzie care poate fi trasă din aceste evoluții este că creșterea exporturilor de produse agro-alimentare în UE în anul 2014 s-a produs pe contul exporturilor „tradiționale” în UE (în special a cerealelor, grăsimilor de origine animală și vegetală și nucilor), și doar într-o mică măsură a fost susținută de produsele exportate predominant către Rusia, chiar după introducerea embargourilor rusești împotriva acestora. Acest fapt mai evidențiază o dată problema capacității reduse a multor producători/exportatori de a face față cerințelor piețelor UE și de a reorienta exporturile către UE. Pentru a crește vânzările pe piețele europene, sectorul agroalimentar trebuie să facă față cerințelor tehnice legate de standardele sanitare și fitosanitare (SPS), ambalare, etichetare, calibrare, etc. Aceasta, la rândul său, necesită îmbunătățirea infrastructurii post-recoltare, integrarea în lanțurile de livrare ale rețelelor din UE, crearea condițiilor și un sprijin mai mare din partea statului pentru ca producătorii autohtoni să se racordeze la standardele UE, precum și roluri cheie pentru Agenția de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) și Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor (ANSA)¹³. În același timp, creșterea exporturilor de produse industriale în UE este limitată, în particular, de competitivitatea joasă a acestor produse și de atractivitatea redusă investițională și de afaceri a țării, care împiedică atragerea unor investiții mai mari.

Tabelul 8: Evoluția exportului de produse agroalimentare în UE, țările CSI, Rusia și alte țări în anul 2014, față de anul precedent

Produsele	UE, mii \$		CSI, mii \$		Rusia, mii \$		Alte țări, mii \$	
	2014	Δ +/-	2014	Δ +/-	2014	Δ +/-	2014	Δ +/-
EXPORT - total	1.245.980	108.694	735.655	-187.565	423.718	-208.214	357.901	-9.896
Animale vii și produse de origine animal*	9.285	6.405	43.254	18.292	13.275	-6.679	7.194	-2.131
Produse vegetale, inclusiv:	247.672	49.503	138.374	-20.284	58.835	-45.275	163.621	13.403
Copaci vii și alte plante, tuberculi, rădăcini	195	101	776	-542	108	-193	200	-240
Legume, plante, rădăcini și tuberculi alimentare	670	327	13.191	1.124	9.329	-1.430	1.187	1.042
Fructe comestibile și nuci, inclusiv:	101.276	14.428	73.890	-30.145	38.357	-51.163	18.848	5.763
Fructe	8.995	6.209	72.959	-30.271	38.337	-51.127	1.297	869
Nuci	92.280	8.219	931	126	20	-36	17.550	4.894

¹³ Briefing book from development partners of Moldova, January 2015

Produsele	UE, mii \$		CSI, mii \$		Rusia, mii \$		Alte tari, mii \$	
	2014	Δ +-	2014	Δ +-	2014	Δ +-	2014	Δ +-
Cafea, ceai, mate și mirodenii	336	305	0	-42	0	-13	175	-5
Cereale	70.904	32.434	20.754	11.999	193	96	89.584	16.047
Produse ale industri- ei morăritului	2.006	1.262	69	15	69	31	487	317
Semințe și fructe oleaginoase	71573	-32	29.668	-2.703	10.757	7.376	52.969	-9.688
Selac; gume, rășini și alte seve și extracte	0	0	0	-5	0	0	2	2
Materiale pentru împletit ș.a. produse vegetale	713	678	26	16	22	22	169	166
Grăsimi și uleiuri de origine anim. sau vegetala	72.508	28.993	358	35	163	52	4.657	4.455
Produse alim., bău- turi alcoolice, tutun, inclusiv:	111.862	-23.089	185.902	-26.694	58.824	-14.080	80.671	925
Preparate din carne, peste, sau crustacee	81	81	44	39	44	39	164	146
Zahar și produse zaharoase	13.121	-13.815	41.973	39.126	35.742	33.268	676	-79
Cacao și produse din cacao	2.832	619	771	-907	565	-668	2.585	540
Preparate pe baza de cereale, faina, patiserie	13.817	-509	1.576	299	1.009	-97	1.814	-137
Preparate din legu- me, fructe	37.456	-12.772	19.247	-5.299	8.363	-7.923	2.962	1.668
Preparate alimentare diverse	807	-586	731	-178	289	-335	6.228	-1.119
Băuturi alcoolice, fără alcool, oteturi, inclusiv:	35.742	2.344	108.159	-56.590	11.107	-34.968	49.842	-4.311
Vinuri	29.033	1.495	64.656	-38.882	10.160	-24.199	18.141	-372
Reziduuri și deșeuri ale industriei aliment.	5.043	-166	8.144	5.046	0	0	7.924	6.515
Tutun și înlocuitori de tutun prelucrați	2.964	1.716	5.257	-8.229	1.705	-3.397	8.476	-2.301

Sursa: Biroul Național de Statistică

* - aproape în exclusivitate reprezentate de miera naturală, pentru exporturile în UE

1.7.

Concluzii

Odată cu intrarea sa provizorie în vigoare, ZLSAC a oferit noi oportunități pentru producătorii și exportatorii din R. Moldova, însă materializarea acestora depinde de abilitatea companiilor moldovenești de a face față competiției produselor din UE atât pe piața europeană, cât și pe cea internă. Competitivitatea în toate sectoarele este astfel de o importanță critică. Pentru a putea beneficia plenar de pe urma avantajelor oferite de ZLSAC, economia trebuie să producă mărfuri și servicii competitive, care să sporească, pe de o parte exporturile, iar pe de altă parte să facă față concurenței importurilor de mărfuri și servicii din UE. Anul trecut, care a cuprins inclusiv perioada de intrare provizorie în vigoare a ZLSAC (începând cu 1 septembrie 2014), exporturile moldovenești către UE au crescut mult mai dinamic (cu 20%, sau cu 197 mil. €), în timp ce importurile din UE au crescut doar cu 3% (sau cu 70 mil. €). Cel mai mult (ca ritm) au crescut exporturile moldovenești de produse agricole (cu 31%), sau cu 88 mil. € în valoare absolută, în timp ce importurile de produse agricole din UE au crescut doar cu 5% (12 mil. €). Exportul de produse industriale moldovenești, datorită ponderii mai mari în structura exporturilor, a crescut mai mult ca valoare absolută (cu 109 mil. €), sau cu 16% în valori relative. În același timp, importul de produse industriale din UE a crescut mult mai puțin, atât în valori absolute (+58 mil. €), cât și în valori relative (+3%).

Astfel, cele mai competitive pe piața europeană par a fi produsele agricole. În afara faptului că acestea au avut o balanță comercială pozitivă în relația cu UE (de +143 mil. €, față de -1324 mil. € în cazul produselor industriale), produsele agricole au contribuit anul trecut cel mai mult la creșterea exporturilor spre această destinație. Astfel, 57 p.p. din toată creșterea exporturilor moldovenești în UE anul trecut s-a datorat acestei categorii de produse, cu toate că acestea dețin doar 35% în structura exporturilor. Totuși, ar fi greșit să afirmăm că toate produsele agricole ar fi competitive pe piața UE. 98% din creșterea exporturilor acestei categorii în 2014 s-a bazat doar pe două produse: porumbul (30 p.p. contribuția la creșterea exporturilor totale ale țării) și uleiul din floarea soarelui, cu o contribuție de aproape 26 p.p. la creșterea exporturilor țării. Contribuția mai modestă la creșterea totală a exporturilor a altor categorii de produse agricole (în principal nuci 7,6 p.p., miere naturală 5,9 p.p., fructe uscate 2,4 p.p., struguri 2,3 p.p., produse din tutun 1,6 p.p., vinuri 1,4 p.p., orz 1,3 p.p. și produse de morărit 1,2 p.p.) a fost anihilată aproape în totalitate de reducerea exportului altor produse agro-alimentare, în special a celui de zahăr și sucuri de fructe și legume (cu câte -12,6 p.p. fiecare). 2/3 din tot exportul produselor agro-alimentare în UE este concentrat în doar 6 produse (porumb, ulei din semințe de floarea-soarelui, nuci, sucuri, vinuri, grâu), ceea ce îl face extrem de vulnerabil în fața schimbărilor condițiilor naturale. În plus, o mare parte din acestea sunt produse cu valoare adăugată redusă (în special porumbul și grâul).

Produsele industriale, deși dețin aproape 65% din totalul exporturilor moldovenești în UE, au contribuit anul trecut doar cu 43 p.p. la creșterea exporturilor totale, sau cu 1/3 mai puțin decât au contribuit produsele agro-alimentare, ceea ce reprezenta un indiciu indirect al competitivității mai reduse a produselor industriale pe piața UE. Această concluzie este cu atât mai adevărată, cu cât produsele industriale, spre deosebire de cele agricole, nu mai întâmpină nici o barieră de ordin tarifar la exportul în UE de la intrarea în vigoare a ZLSAC. Deși contribuția la creșterea totală a exporturilor în cazul produselor industriale este ceva mai diversificată decât în cazul produselor agro-alimentare, totuși 83% din această creștere s-a datorat la fel sporirii exporturilor a doar 2 produse: articolelor/accesoriilor de îmbrăcăminte și mobilei. Circa 77% din avansul exporturilor de produse industriale în UE anul trecut s-a datorat unor sectoare reprezentate preponderent de investitori străini: industria textilă/a confecțiilor și încălțămintei, industria producătoare de cabluri electrice izolate. Această situație induce iarăși 2 concluzii majore: 1. Fără încurajarea și sporirea investițiilor străine directe în economia moldovenească va fi foarte greu sau imposibil într-o perioadă rezonabilă timp de a ridica competitivitatea produselor autohtone la nivelul celor din UE; 2. Companiile cu investiții străine aveau și până la intrarea în vigoare a ZLSAC ca principală piață de desfacere, piața unică europeană. ZLSAC a impulsionat exportul acestor companii, însă a avut un impact mult mai redus sau chiar nul în raport cu produsele unor sectoare care nu aveau piața de desfacere asigurată în UE înainte de intrarea în vigoare a ZLSAC, ceea ce iarăși aduce în discuție problema competitivității acestor produse.

O altă concluzie importantă care poate fi trasă din evoluțiile comerțului cu UE în 2014 este că creșterea exporturilor de produse agro-alimentare în UE în anul 2014 s-a produs pe contul exporturilor „tradiționale” (în special a cerealelor, uleiului din semințe de floarea soarelui, nucilor, mierii naturale, fructelor uscate), și doar într-o mică măsură a fost susținută de produsele exportate predominant către Rusia, chiar după introducerea embargourilor rusești împotriva acestora (în special fructe și legume proaspete, vinuri, sucuri și conserve din fructe și legume). Acest fapt mai evidențiază o dată problema capacității tehnice și manageriale necesare companiilor din sector pentru a se adapta rapid cerințelor tehnice de pe piețele UE dar și a reformelor necesare de implementat pentru ca produsele moldovenești să satisfacă rigorile tehnice ale piețelor europene. Astfel, din cauza neconformității cu normele sanitare și fitosanitare din UE, toată producția de origine animală (cu excepția mierii naturale) sub incidența embargourilor rusești, a fost reorientată către alte țări (în special, către alte țări CSI). Doar o mică parte din fructele interzise pe piața din Rusia (în valoare de cca. 6,2 mil. \$) s-au regăsit, în final, pe piața unică europeană. În același timp, diminuarea exportului de fructe a țării, din cauza embargourilor rusești a fost de cca. 51,1 mil. \$. Din totalul descreșterii cu cca. 40 mil. \$ a exportului de băuturi alcoolice în Rusia în anul 2014 (din care 24,2 mil. \$ vinuri), doar cca. 2,3 milioane \$ aparent au fost redirectionate către UE (din care 1,5 mil. \$ vinuri). Nu a existat vre-o substituție a exporturilor de preparate din legume și fructe ratate în Rusia din cauza embargoului, cu piețele UE, în condițiile în care exporturile acestor produse în UE s-au redus chiar

mai mult decât în Rusia. În același timp, creșterea exporturilor de produse industriale în UE este limitată, în particular, de competitivitatea joasă a acestor produse și de atractivitatea redusă investițională și de afaceri a țării, care împiedică atragerea unor investiții mai mari care ar genera produse mai competitive.

În pofida unui program ambițios de reforme, Moldova a realizat până în prezent doar un progres modest în procesul de modernizarea pro-europeană a țării. În particular, nu au existat progrese în privința reformei de decentralizare administrativă și nu s-a înregistrat vre-un succes real în reducerea corupției și reformarea sectorului justiției. Cauzele unei atare situații rezidă în primul rând în rezistența semnificativă din partea grupărilor politice și economice a căror interese ar putea fi lezate ca rezultat al reformelor necesare de realizat. Lipsa progreselor vizibile în reformarea justiției și combaterea corupției, a aparatului administrativ inflexibil și incapabil să realizeze schimbările stringente, are un efect descurajator în primul rând asupra investitorilor străini și afectează grav climatul investițional și de afaceri a țării. Aceasta, la rândul său, împiedică apariția unor produse mai competitive, dar și descurajează efortul oamenilor de afaceri de a investi în sporirea competitivității produselor tradiționale și în diversificarea pieței de desfacere.

La nivel sectorial, rămâne foarte mult încă de făcut în privința armonizării și a implementării reglementărilor care să elimine diferențele în cerințele referitoare la specificațiile tehnice pentru produse sau în cerințele față de testarea/certificarea acestora (eliminarea barierelor netarifare sau tehnice în calea comerțului); adaptării standardelor UE și aplicării acestora în procesul de evaluare a conformității; recunoașterii pe plan internațional a organismului național de acreditare și recunoașterii mutuale în evaluarea conformității; întăririi capacităților de bază a organismelor din domeniul infrastructurii calității; edificării unui cadru legislativ stabil și compatibil pe plan internațional pentru supravegherea pieței și întăririi capacităților de bază ale organismelor naționale de supraveghere a pieței; implementării directivelor europene deja transpuse; susținerii companiilor locale, inclusiv în privința sporirii accesului la finanțare, la servicii accesibile și ținute de dezvoltare a businessului, la infrastructura specifică de afaceri, la măsuri specifice de suport pentru export; implementării unor măsuri specifice profesionale de suport pentru atragerea investițiilor, în special pentru potențialii investitori străini.

Conștientizarea redusă de către companiile locale a posibilităților de valorificare a oportunităților oferite de ZLSAC reprezintă o altă cauză a performanțelor modeste de până acum de majorare a exporturilor către piața unică europeană. Creșterea vizibilității ZLSAC și punerea la dispoziția businessului a unor servicii de consultanță, informare și asistență pentru valorificarea oportunităților ZLSAC, asistență financiară la costuri accesibile pentru implementarea standardelor și conformarea cu cerințele tehnice ale piețelor europene, promovarea producției moldovenești pe aceste piețe, reprezintă unele din măsurile care ar ajuta la sporirea acestei conștientizări. Necesitatea cea mai mare pare a fi în zona conformării cu condițiile tehnice și standardele UE, identificării piețelor de desfacere și afirmării pe aceste piețe, etc. Anume spre aceste activități ar trebui să fie îndreptată primordial asistența din partea partenerilor

externi și cele din partea guvernului la nivel sectorial. La fel, ritmul de transpunere a prevederilor ZLSAC este negativ influențat de capacitățile reduse ale autorităților publice de a armoniza legislația și reglementările europene în legislația și reglementările naționale, dar și de a le aplica în practică. Acesta este un al doilea domeniu major de intervenție și asistență din partea donatorilor externi, dar și de mobilizare a eforturilor și resurselor din partea Guvernului RM.

Este nevoie însă de o transparență, o deschidere și o disponibilitate mult mai mare din partea autorităților de a se implica. Aceasta include inclusiv accesul reprezentanților comunității de afaceri și a societății la informații despre progresul în implementarea prevederilor AA și gradul de valorificare a concesiunilor reciproce în privința exporturilor anumitor produse supuse restricțiilor. Inclusiv în scopul analizei de față a fost foarte dificil să obținem date cu privire la exportul de fapt al produselor moldovenești supuse contingentelor tarifare, prețului specific de intrare sau mecanismului anti-eludare în UE. Nu există nici o bază de date cu caracter deschis pentru accesarea unor astfel de date. La solicitare, majoritatea datelor statistice cu privire la exportul unor astfel de produse sunt catalogate ca „date confidențiale”, și ca atare nu sunt dezvăluite. Este greu de înțeles motivul unei astfel de „secretomanii”, în condițiile în care valorificarea oportunităților oferite de ZLSAC și așa suferă din cauza vizibilității și a gradului de informare reduse.

1.8.

Recomandări

1.8.1. Măsuri de ordin general

1. Accelerarea reformelor structurale și fortificarea capacităților instituțiilor implicate în realizarea acestor reforme; asigurarea stabilității politicilor sectoriale și de reglementare a mediului de afaceri, respectarea transparenței în luarea deciziilor; asigurarea concurenței loiale și facilitarea maximă a comerțului sunt elementele cruciale pentru ca R. Moldova să poată beneficia pe deplin de ZLSAC;
2. Progrese reale în reformele anti-corupție și administrative, creșterea eficienței birocrăției de stat. Aceasta deoarece schimbarea necesită o justiție corectă, o bază instituțională matură și o administrație publică progresistă, orientată la reforme și conștientă de necesitatea acestora;
3. O responsabilitate mai mare a guvernării vis-a-vis de agenda de reforme asumate și asigurarea stabilității politice. Asigurarea independenței reale și excluderea interferenței politice în activitatea organelor de reglementare;
4. Creșterea capacității instituționale a organelor de stat de a transpune în legislația și reglementările naționale prevederile ZLSAC și de a aplica în practică aceste

prevederi. Elaborarea unui mecanism de planificare strategică pentru implementarea prevederilor ZLSAC și de urmărire permanentă și adaptare a modificărilor continue din legislația europeană.

1.8.2 Măsuri specifice/sectoriale

5. Elaborarea și implementarea unor programe complexe de creștere a vizibilității oportunităților din cadrul ZLSAC și a unui plan de comunicare cu actorii relevanți (asociațiile de afaceri, organele și agențiile guvernamentale, organizațiile societății civile și publicul larg) cu privire la beneficiile tangibile ale creșterii competitivității în contextul ZLSAC. Plasarea accentelor pe modalitățile concrete de beneficiere de oportunitățile oferite de ZLSAC, decât pe pura informare despre prevederile ZLSAC;
6. Există o necesitate mare de asistență concretă la nivelul companiilor (inclusiv prin mobilizarea asistenței externe) în : îmbunătățirea infrastructurii post-recoltare, integrarea în lanțurile de livrare ale rețelelor din UE, crearea condițiilor pentru ca producătorii autohtoni să se racordeze la standardele UE, precum și fortificarea capacităților Agenției de Intervenție și Plăți pentru Agricultură (AIPA) și Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor (ANSA) de a face față provocărilor respective;
7. Dezvoltarea unui mecanism de transmitere și recepționare a feedback-ului obținut de la participanții programelor de informare, societate civilă, organizații asociative ale comunității de afaceri, de către organismele și comitetele consultative relevante din cadrul AA și ZLSAC;
8. Transparentizarea maximă și oferirea accesului publicului larg la informațiile cu privire la măsurile întreprinse/progresul în implementarea prevederilor ZLSAC, informațiilor statistice referitoare la valorificarea oportunităților din cadrul ZLSAC (utilizarea contingentelor tarifare, exportul produselor supuse prețului specific de intrare și mecanismului anti-eludare, etc.)
9. Dezvoltarea pieței private de servicii de certificare și evaluare a conformității, eliminarea barierelor și liberalizarea pieței prin deschiderea acesteia pentru organismele de certificare străine;
10. Crearea și echiparea laboratoarelor cu echipamentul și materialele procedurale necesare pentru testare;
11. Obținerea statutului de membru al EA MLA pentru organismul național de acreditare;
12. Implementarea criteriilor UE cu privire la standardizare și armonizarea standardelor naționale cu cele ale UE.
13. Implementarea reglementărilor tehnice pentru produsele industriale în evaluarea conformității, negocierea și semnarea acordului ACAA cu UE;
14. Armonizarea legislației în domeniul concurenței cu Agenda de asociere și implementarea acesteia;

15. Perfecționarea structurii și a activităților Agenției pentru Protecția Consumatorilor și a Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor;
16. Dezvoltarea procedurilor de control în baza analizei managementului de risc;
17. Susținerea dezvoltării sectorului IMM prin crearea infrastructurii necesare de business (servicii de business, incubatoare de business și programe de training permanente pentru IMM);
18. Asigurarea suportului pentru start-upuri și IMM-uri, mai ales prin acordarea stimulentele financiare și asistență financiară ;
19. Întreprinderea unor măsuri specifice de promovare a exportului și acțiuni permanente de suport pentru penetrarea piețelor UE de către exportatorii din RM;
20. Adoptarea unei noi Strategii de promovare a exportului și atragere a investițiilor, bazate pe noi instrumente și abordări, implementarea consecventă a acesteia; Creșterea vizibilității Republicii Moldova peste hotare;
21. Elaborarea și promovarea unor servicii specifice sectoriale de susținere a exportului; Un accent sporit pe suportul pentru exportul produselor non-agricole și a produselor agricole moldovenești cu cele mai mari șanse de a fi comercializate de piața UE, decât dispersarea eforturilor pe toată producția în general;
22. Susținerea dezvoltării sectoarelor de prelucrare și procesare orientate la export pentru maximizarea accesului lor pe piețele străine;
23. Perfecționarea instrumentelor de promovare a investițiilor în Republica Moldova și a activităților de atragere a ISD în țară.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de Asociere dintre Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele sale membre cu Republica Moldova;
2. Briefing book from development partners of Moldova, January 2015
3. Dorina Baltag and Giselle Bosse: „The ENP as an instrument for building a security community? The case of Moldova”, NUPI working paper 833, 2014
4. „European Union, Trade in goods with Moldova”, the European Comission, DG Trade, April 2015
5. European Comission, Terms of Refference for the “Support to the Implementation of the DCFTA Process in Moldova” Budget Support Sector Reform Contract (BS SRC);
6. Trade Sustainability Impact Assessment in support of negotiations of a DCFTA between the EU and Georgia and the Republic of Moldova, Ecorys, CASE, 2012;
7. The DCFTA between Moldova and the EU—A Risk Assessment, Jorg Radeke, German Economic Team Moldova, September 2012;
8. Igor Boțan: „Prevederile Acordului de Asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană”, ghid, Adept, 2014
9. Ion Tornea: „Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător dintre RM și UE”, ghid pentru producătorii agricoli, IDIS Viitorul, 2014
10. Implementation of the European Neighbourhood Policy in the Republic of Moldova Progress in 2014 and recommendations for actions, the European Commission
11. Options for a Deep and Comprehensive Free Trade Agreement between Moldova and the EU, by Matthias Luecke, Alex Oprunenco and Valeriu Prohntichi, Policy Paper 02, May 2011
12. The EU-Moldova Deep and Comprehensive Free-Trade Area Reading Guide, the European Commission
13. Raportul Competitivității Globale 2014-2015 al Forumului Economic Mondial
14. EU-Moldova trade, Deep and Comprehensive Free Trade Area factsheet, the European Commission, 2015
15. Kamil Całus: “Reforms in Moldova: Moderate progress and an uncertain outlook for the future”, Centre for Eastern Studies, Warsaw
16. Kamil Całus: „Russian sanctions against Moldova: Minor effects, major potential”, Centre for Eastern Studies, 2014
17. Institutul de Politici Publice, Barometrul Opiniei Publice, Noiembrie 2013 și Aprilie 2015, <http://www.ipp.md/lib.php?l=ro&idc=156>
18. Programul de activitate al Guvernului pentru anii 2015-2018
19. Programming of the European Neighbourhood Instrument (ENI) - 2014-2020; Single Support Framework for EU support to the Republic of Moldova (2014-2017), the European Commission

20. Foaia de Parcurs privind Ameliorarea Competitivității (Hotărârea Guvernului nr. 4 din 14 ianuarie 2014);
21. Planul Național de Acțiuni pe anii 2014-2016 pentru implementarea AA dintre RM și UE (HG nr. 808 din 07 octombrie 2014);
22. Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2020
23. Strategia Națională de Dezvoltarea Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020
24. Economist, nr. 40(531) din 28.10.2015
25. http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=40361&id_type=1&lang_id=450
26. <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2014-11-06/russian-sanctions-against-moldova-minor-effects-major-potential>
27. Pagina web a Biroului Național de Statistică a Moldovei, [www. statistica.md](http://www.statistica.md)
28. Pagina web a secției de statistică a ONU cu privire la comerț <http://comtrade.un.org/>

